[illegible]

[illegible]

[illegible]

לוחות הזמנים לבחירות

בגין מול פרס

בגין מול הרצוג

בגין מול אמיר

לא היא דהתם תחילת בליעתו מן המושבח היה ורואין אנו כאילו הוא בשבחו עד שיפלוט שחשו להם חכמים שאם אתה מתיר לו להשתמש בו לאחר יומו יבא להשתמש בו אפילו ביומו אבל כל שבולע מן הפגם מותר • ולפיכך כל שהוא מגעיל כלי שהוא בן יומו צריך ליזהר שיגעיל בכלי כשר או שאינו בן יומו והוא שיהא במים ששים כנגד כל הכלים שהוא מגעיל בתוכן • וכל שהוא מגעיל כלי שאינו בן יומו ובכלי שאינו בן יומו מותר ואין משגיחין בשיעור המים והוא שיתכסה הכלי הניגעל בתוך המים וצריך שישהה הכלי בתוך המים עד כדי שיראה באומר יפה שפלט מה שבלע ש ומיהו אומר רבינו יצחק ז"ל דכלים שמגעילין מחמת חמץ אם מגעילין אותן קודם זמן איסורו של חמץ מותר להגעיל אפילו בני יומן לפי שהוא נותן טעם בר נותן טעם של היתר קודם שיבא האיסור כמו דגים שעלו בקערה שמותר לאכלן בכותח ומן הטעם הזה כמו שאמרו שם בפרק כל הבשר ואינו מחוור כל הצורך שאינו דומה לראיה דהתם לא חל שם איסור עליו ממילא דהיתר גמור הוא וכשנתערב אותו טעם המועט עכשיו עם החלב הרי מחמת מיעוטו אינו ראוי לקבל שם חדש דהיינו בשר בחלב אבל חמץ הרי הוא ושמו עליו כמו שהיה אם מעט ואם הרבה יהיה אלא שעד עכשיו לא אסרו הכתוב ועכשיו אסרו והרי הוא עכשיו כנוף הנבלה ולפיכך נראה שצריך ליזהר אף בכלי החמץ שלא להגעילן ואפי' קודם זמן °איסורו אלא כלי שאינו בן יומו או במים רבים שיבטל כל הכלים בהן בבשאר האיסורין כנ"ל • כל *כלי שנגעל צריך שטיפה בצונן לאחר הגעלה וכמו שאמרו שם בזבחים מריקה כמריקת הכוס ושטיפת כשטיפת הכוס כלומר כשטיפת כוס אסור וכמו שכתבנו למעלה • וכן נהגו • כלל גדול אחר אמרו בבולעו כך פולטו ולפיכך כלי שנשתמש בו בראשון מגעילו בראשון ואם נשתמש בו בכלי שני מגעילו בכלי שני ודיו. ועירוי דכלי ראשון כתבו בשם רת"ם ז"ל דהרי הוא ככלי ראשון • ואינו מחוור בעיני דא"כ יורה דמר עוקבא למה ליה גדנפא ומאי חובמתיה לישדי עלה מים רותחין בכלי ראשון ונראין דברי ר"ח ז"ל וכן הרבה משאר הפוסקים שאמרו שאין עירוי דכלי ראשון ככלי ראשון אלא ככלי שני • וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שכתב בפסחים בפ' כל שעה דברים שנשתמש בהן על ידי האור כגון השפוד והאסכלא מלבנן באור • ליבון כיצד הוא מלבנו גרסינן בשילהי פרק בתרא דע"א עד כמה מלבנן עד שתשיר קליפתן וגרסינן בירושלמי בשילהי ע"א הליבון צריך שיהו ניצוצות מנתזות ממנו וכל שדרכו ללבן אם לא ליבן אעפ"י שהגעילו בחמין אסור להשתמש בו אפילו על ידי חמין • וא"ת למה והלא כל מה שאיפשר להפליט ולהוציא על ידי חמין כבר יצא על ידי ההגעלה הא ליתא דכל שנשאר בו מן האיסור הרי הוא נפלט מעט מעט ואפי' ע"י חמין והיינו טעמיה דכלי חרס שאינו יוצא מידי דפנו לעולם ואעפ"י שהגעילו בלע האיסור עדיין נשאר בתוכו ונפלט מעט מעט בין ע"י האור בין ע"י חמין • *שנינו בפרק בתרא דע"א הלוקח כלי תשמיש מן הנכרים את שדרכו להטביל יטביל את שדרכו להגעיל יגעיל ללבן באור ילבן השפוד והאסכלא מלבנן באור והסכין שפה והיא טהורה פי' את שדרכו להטביל את שדרכו להשתמש בו בצונן ידיח וכרתניא בברייתא דברים שנשתמש בהן בצונן מדיחן ומטבילין וא"א לפרש יטביל טבילה ממש דא"כ מאי את שדרכו דקתני ועוד דאי בכלים חדשים ממש קאמר דא"צ אלא טבילה אפי' את שדרכו להגעיל למה יגעיל ולמה ילבן וחדשים הם אלא ודאי טבילה זו היא הדחה • והא דקתני הסכין שפה והיא טהורה פי' רש"י ז"ל דלהיתירא לאכול בה צונן קאמר אבל לאכול בה רותח הכשר אחר היא צריכא • וכדרך שאמרו בנעיצה בגמרא

עבר והטביל קודם לכן עלתה לו טבילה • לקח מהן כלים שנשתמש בהם העכו"ם בחמין כגון היורות והכלים שמחמים בהן בחמין או שמבשלין בהן מגעילן וממבילן • כיצד היא ההגעלה משפשף היטב להסיר חלודה שעל גבי הכלי ואח"כ מגעילו • אם כלי ראשון הוא כגון היורות וכיוצא בהן מגעילו בכלי הראשון ולערות עליו מכלי ראשון יש אומרים יורד מכלי ראשון וכן בראית הסכמת הגאונים ז"ל וכן עיקר אם כלי שני הוא מגעילו אפי' בכלי שני ודיו : כל הכלים שנשתמשו בהן האיסור בו ביומן אין מגעילין אותן ביומן אא"כ יש בכלי שמגעילין בתוכו ששים כנגד גופו של כלי שהוא מגעיל : הגעיל בפחות מכאן לא עלתה לו הגעלה לפי שכל המים אסורים שבכל הכלים משערין כמו שנתבאר בשער הראשון של בית זה • ולפיכך האיסור הנפלט חוזר

ואילו אין מגעילין לעולם אלא שאין בני יומן או כלי קפן שיש ששים במים מן הכלי המגעיל שאז המים מותרין ומה שהגו לנסיך מים לונגין על כלי נלחם לחוד' רבינו דקיי"ל כרבנן דסבר דס המלח דאמרי מריקה בחמין ושטיפה בצונן והתם נמי אמרינן מ"ם דיבנן מידי דהוה אגיעולי עו"ג דאלמא הוא הדין דגיעולי עו"ג מדמיין לקדשים ע"כ ושטיפה כשטיפת הכוס ומריקה כמריקת הכוס דאמר דמריקה ושטיפה כדרך שבני אדם מוסיפין בכוסות קאמר לא כיון לאחד מן הפירושין שס"ד אבכרסם בר דוד ז"ל סי' במריקה ושטיפה דכוס אסור כמו שכתב הרמב"ם ורש"י ז"ל פירש במריקה ושטיפה דכים

ל' בדרכה מריקה מבפנים ושטיפה מבחוץ :

עוד שם גרסינן בפ"ב דע"א הלוקח כלי חשמיש מן הע"ג וכו' : **אמר רבותי** איכרא כן כתב הוא למעלה וכבר גליון שם שעשה בזה הרבה ודי היה לו לעשות פעם אחת ולא לעשות בשגגות :

עוד

עוד כתב כל כלי שנגעל צריך שטיפה בצונן אחר הגעלה לא אמרו שם בזבחים מריקה כמריקת הכוס שטיפה כשטיפת הכוס וכוס אסור מיירי דומיא דכלי אסור מיירי בזה והיינו דאמרי שאין לו בהיסורין אלא כפי הכלל המסור בידינו כבולעו כך פולטו וכלי שנשתמש בו רותחין בלבד הכשרו בכדי לוקח רותחין והם שתהיה תמיתותן בכדי רותחין של איסור ומיבעי דכל שילא מכלל איסור בולע ודיו בהכשרו אותו שיעור הילך לו שנשתמש בו רותחין באיסור מגעיל ולא"ל שטיפ' לון ומריקה ושטיפה שאמרה תורה בקדשים אלא היא ומה שאמרו מריקה כמריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס כשר אמרו ולפרש לון בכוסות ומסתברא אמו דלמא לא"ל מריקה ושטיפה בצונן והכי תנן לה התם בהדיא מריקה ושטיפה בצונן ובתם מוכח בהדיא דלמ"ד מריקה כמריקת ושטיפה בצונן שטיפה כמשמעו ליכא וה"ה ודאי בכשר ליכא אלא אתמר אלא בקדשים ולפי' בקדשים קליפ ליכא דפלגי התם אלא בעינן שטיפה וכ"ש בהיסורין ולכ"ע שטיפה בצונן ומעתה אין ראוי לאסור לענין הכשר כלים עירוי לכלי רתחין אם לא אלא אתמר אלא לענין כיבול אבל בהגעלה אלו אמר כך לנו כך פולנו

גרסינן בע"ג פרקא הלוקח הלוקח כלי תשמיש מן הנכרי את שדרכו להטביל יטביל כלומר את שדרכו להשתמש בהדחה

אבל ירק שנתבשל בקדירה לא בלע ממנו של בשר אלא מעמו ואין בו כדי לאחל בו טוס איסור בשר בחלב וע"כ אין דין זה אלא בבלע של היתר כגון בלע של בשר שמופסה או של חלב בשר וכן בבלע של קדשים שאין רמוי לאחל עליו שם פגול לאחר שנבשלו לאחר מכאן דכל יום ויום נעשה גיעול לחבירו כדאיתא בשילהי הסוכר את הפועל שבע"א אבל בבלע של איסורין לא אמרו ל"ם בר ל"ם ואלו פעמים ברוכים הם לעיני כל : **עוד** שם כל כלי שנגעל צריך שטיפה בצונן אחר הגעלה וכו' :

אמר הכותב מנהגן של ישראל תורה היא וכך נהגו מלבד שכן אמרו הגאונים ז"ל וכ"כ הרב בעל החכמות ז"ל זה לשונו וכשמגעילין כלי רגילות הוא ומנהג מיד שמסירין הכלי הנגעל מן היורה שופכין מים לונגין על הכלי וכן פוכים רבינו ומר רב נהילאי וחימה למורי רבינו אם המים שנלאסרו בשכיבן חוזרין ונבלעין מה תקנה בלונגין אלא אלא קודם שהשפיק לשופכן יש לו לחוש שהמים של איסור נבלעין בכלי ועוד אם המים אסורין כגון שאין ששים כנגד הכלי הנגעל אם כן אף בתוך היורה מתחלה קודם שהוציא הכלי משם נבלעין בכלי כדפרישית לשל

ומיהו אינו מגעילין לעולם אלא שאין בני יומן או כלי קפן שיש ששים במים מן הכלי המגעיל שאז המים מותרין ומה שהגו לנסיך מים לונגין על כלי נלחם לחוד' רבינו דקיי"ל כרבנן דסבר דס המלח דאמרי מריקה בחמין ושטיפה בצונן והתם נמי אמרינן מ"ם דיבנן מידי דהוה אגיעולי עו"ג דאלמא הוא הדין דגיעולי עו"ג מדמיין לקדשים ע"כ ושטיפה כשטיפת הכוס ומריקה כמריקת הכוס דאמר דמריקה ושטיפה כדרך שבני אדם מוסיפין בכוסות קאמר לא כיון לאחד מן הפירושין שס"ד אבכרסם בר דוד ז"ל סי' במריקה ושטיפה דכוס אסור כמו שכתב הרמב"ם ורש"י ז"ל פירש במריקה ושטיפה דכים

ל' בדרכה מריקה מבפנים ושטיפה מבחוץ :

עוד שם גרסינן בפ"ב דע"א הלוקח כלי חשמיש מן הע"ג וכו' : **אמר הכותב** איכרא כן כתב הוא למעלה וכבר גליון שם שעשה בזה הרבה ודי היה לו לעשות פעם אחת ולא לעשות בשגגות :

עוד

ליטול מן הבשר כדי נטילה והוא חומרא בעלמא עכ"ל וכן הוא בהג"ה אשר"י פנ"ח וז"ל אעפ"י שאין צריך קליפה מ"מ המחמיר לקלוף תע"ב ואינו נוגע בו שום פגע עכ"ל ואם לא נטלו הגידים ובשלו הבשר כתב הטור סימן כ"ב ואם בשלו בקדרה מחטט ומנקר החוטין והשאר [ז] אם יש בו כדי לבטל [ח] כל החוטין בס' מותר עכ"ל וכתב הר"ן דמשערין בכל דם שבחוטין ופשוט היא [ט] שכן הוא דעת הטור אלא דלא ידעינן כמה דמה נפיק מינה ודין חתיכת הורידין נתבאר בדין שחיטה ודין שאר נטילת החוטין איזה צריך ליטול משום דם נתבאר בדברי הפוסקים וכתבתי לעיל כלל וסימן ט"ו מיהו לענין חתיכתן ונטילתן ואם נצלו או נתבשלו בלא נטילה דינן כדין אלו החוטין שבצואר כנראה מדברי הפוסקים:

כלל וסימן ל"ה ול"ו

בדין אם ריחא מילתא

ובהם י"ג דינים

א אם ריחא מילת' היא נקטינן [א] לענין הלכתא כדעת הגאונים דמתירין בדיעבד וכ"כ הטור בשם הרשב"א דהסכמת רוב המורים להתיר בדיעבד וכ"פ מהרא"י ומה"ר מינץ בתשובתו והאגור בשם מהר"י מולין וכ"פ באו"ה וב"י וכתב באו"ה אבל לכתחלה אסור בין בתנור גדול ובין בתנור קטן ובדיעבד בשתיהן שרי והכי נהוג דלא כב"י דמשמע מדבריו דנקטינן להלכתא דאף לכתחלה אין לאסור רק בתנור צר וכתב האגור בשם מהר"י מולין דאם אפה עכו"ם פת בתנור עם דבר איסור אסור לקנות אותו פת [ב] דהוי כלכתחלה אבל אם אין לו פת אחר כל כך מותר לקנות מזו עכ"ל. מהר"

מנחת יעקב

שמסיים והוא חומרא בעלמא לא ניכר כלל באו"ה שלפנינו ולא בהגהות:

[ז] אם יש בו כדי לבטל כל החוטין. עיין לעיל כלל ט"ו ס"ק נו"ן שכתבתי דלדידן דקי"ל חנ"נ בשאר איסורים בעינן באותו חתיכה שהחוטין דבוקים בו עצמו ס' ואם לאו חנ"נ ובעינן ס' נגד כל החתיכה ושכן דעת הפוסקים האחרונים וכן הוא דעת הרב ודלא כש"ך, ע"ש באורך:

[ח] כל החוטין בס'. ומשמעות הרב דאף למאן דצריך קלילפה או נטילה אצל מליחה מ"מ לא בעינן ס' רק נגד החוטין ולא נגד הקליפה שנאסרת תחלה ודלא כמשמעות האגור ס' אלף קע"ח בשם מהרי"ל ועיין בש"ך סי' כ"ב ס"ק י' שהאריך בזה וע"ש:

[ט] שכן הוא דעת הטור. עיין בש"ך סי' כ"ב ס"ק ט' הגיה כאן בלשון הרב וז"ל צ"ל כדעת הטור, ע"ש, ודו"ק עכ"ל. ולא ידעתי מה דוחקיה לכך וגם אינו מתיישב לדבריו הצעת לשון הרב כאן, וצ"ע:

כלל וסי' ל"ה ול"ו.

[א] לענין הלכתא כדעת הגאונים דמתירין בדיעבד. מ"מ מותר להריח אפי' לכתחלה בבתיה' כיון דלא מיפטמא ולא עביד לריחא שרי אפי' לכתחלה וכ"כ התוספו' והרא"ש פרק השוכר את הפועל וכן מבואר בטי"ד סי' ק"ח ועיין בב"ח שם ס"ק ד':

[ב] דהוי לכתחלה. וצ"ע לפי דעתו הא דאמרו בש"ס דעכו"ם דף ל"ט דבש למאי ניחוש לה אי משום געולי עכו"ם נ"ט לפגם היא ומותר ע"כ לשון הש"ס שם. וכן מבואר בש"ס ג"כ

בהג"ה ש"ד משמע דבר הנעשה בידי עכו"ם מותר לקנות ממנו דהא לא מקרי לכתחלה כ"כ השערים סימן נ"ט וטוב להחמיר במקום שאין צריך לו כל כך כדברי מהר"י מולין מ"מ המנהג להקל לקנות מן העכו"ם דברים המבושלים בכליהם שאין בהם משום בישולי עכו"ם הואיל וסתם כליהם אינן בני יומא ואע"ג דנ"ט לפגם לכתחלה אסור לא חשבינן הקניי' לכתחלה לכן נוהגין היתר פה קראקא לקנות האגוזים שלמים שמבשלין עכו"ם או שאר דברים שאין בהם משום בישולי עכו"ם ופת שנאפה עם בשר משמע מדברי הרי"ף והרמב"ם דאסור לאכלו בכותח [ג] [ד] דהוה כלכתחלה הואיל ואפשר לאכלו עם בשר וכ"פ האו"ה בכלל ל"ט ואע"ג דלענין הלכתא נראה מדברי שאר אחרונים דאין לחלק דהא לא חילקו בכך [ה] וכן נראה מדברי כ"י סימן צ"ז וכ"כ הטור

מנחת יעקב

לענין שמן ושאר דברים הנקחין מן עכו"ם דברים שאין בהם משום בישולי עכו"ם וכן מבואר בכל הפוסקים וכמבואר בי"ד סי' קי"ד ואם איתא דקניה חשיב כלכתחלה א"כ אמאי הותר לקנות מהם לכתחלה דהא נ"ט לפגם אסור לכתחלה ומשמעות הש"ס והפוסקי' דבכל ענין מותר לקנות מהם אפי' אם הדבר מצוי לקנות מישראל אלא ודאי דהקני' חשיב דיעבד וכ"כ הרשב"א בתשוב' ס"ס תצ"ו וז"ל מותר לקנות השמן והדבש והמרקחת ואין חוששין לזליפתן של כלים היינו משום דסתם כליהן אינם בני יומן ונט"ל מותר דיעבד עכ"ל. ואפשר דגם מהר"י מולין לא קאמר אלא גבי פת כיון דעל הלחם יחי' האדם יש לעשות הרחקה טפי וכה"ג מבואר בהרא"ש פ' אין מעמידין הובא בב"י סי' קי"ד, ודו"ק:

[ג] דהוה כלכתחלה. אף שהרמב"ם פסק בפט"ו מה' מ"א כלוי דשרי ריחא היינו דיעבד משא"כ לכתחלה אף לוי מודה דאסור וכדעת רש"י פ' כיצד צולין דף ע"ו וכמ"ש התוספ' שם (וע"ש בחידושי מהרש"א) ושאר פוסקים בשם רש"י (ודלא כמשמעות הב"ח בסי' צ"ז דלרש"י מותר אף לכתחלה ובשלטי גבורים בחולין דף תש"ט ע"א מסתפ' בדעת רש"י בזה, ע"ש) ולכן גבי פת דאפשר לאכלו בלא כותח הוי לכתחלה לכן אוסר הרי"ף והרמב"ם פ"ט מהמ"א לאכול בכותח וכ"כ הב"י סי' צ"ז ובכסף משנה שם וכ"כ מהר"י לוי בתשובה סי' ל"א, ע"ש. וזהו דעת הרב כאן ודלא כלחם משנה פי"ג דף קי"א ע"ד שהבין שהרמב"ם פוסק כרב דאוסר ריחא מילתא לכן מתמיה שם על הרמב"ם ונכנס בדחוקים ליישב דבריו ולא דק דדעת הרמב"ם להיפך כלוי דשרי דיעבד והא דמתיר בפי"ג גבי בת תיהא אפי' לכתחלה היינו מטעם שכתבתי בס"ק א':

[ד] דהוה כלכתחלה. הרי"ף. פג"ה כתב עוד טעם לאסור הפת לאכלו מטעם דהוי דבר שיש לו מתירין לאכלו בלא כותח לכן אפי' ריחא באלף לא בטיל והרב שלא כתב טעם זה לפי שאזיל לשיטתו דפסק לקמן דבמין ושאינו מינו בטל אף בדבר שיש לו מתירין וכן דבר שאינו בעין וגם לא מקרי דשיל"מ אלא שיש לו מתירין לאותו דבר עצמו שנאסר וכמבואר לקמן כלל ע"ד, ע"ש, והר"ן בפג"ה כתב עוד שם טעמים אחרים לאסור הפת לאכלו בכותח, וע"ש:

[ה] וכן נראה מדברי ב"י. אע"ג שבב"י כתב שם בסי' צ"ז דיש לפסוק לאסור לכתחלה וכתב שם בשם הרי"ף והרמב"ם דלאכול עם כותח מקרי לכתחלה מ"מ מדכתב סתמא ובדיעבד שרי ועוד דכולל יחד דעת הרי"ף והרמב"ם עם דעת שאר המורים משמע דאין דעתו לפסוק כרי"ף ורמב"ם אלא במקום שדעתם מסכימים לדעת רוב המורים עכ"ל הרב בד"מ אבל באמת אין דבריו מוכרחים בדברי הב"י להמעיין היטב ויותר יש ללמוד הסתום מן המפורש בש"ע שפסק להדיא כרי"ף וכרמב"ם:

סימן צ"ז בשם הרשב"א מיהו יש להחמיר דהרי הב"י בעצמו פסק בש"ע סימן צ"ז דאסור מיהו כתב דוקא בתנור צר אבל תנור המחזיק [ז] י"ב עשרונים [ז] ופיו מן הצד שרי וכן אם הבשר מכוסה אפילו בתנור צר שרי:

ב כתב המרדכי פג"ה דף תשל"ה ע"א דדבר חריף כגון בצל [ח] שנצלה עם איסור לכ"ע אסור הואיל והוא דבר חריף [ט] שואב האיסור אצלו וכתב באו"ה כלל

מנחת יעקב

[ז] י"ב עשרונים. וכל עשרון הוא שיעור חלה ארבעים ושלש בצים וחומש ביצה כתב בסמ"ק סי' רי"ג שצריך שיהא גדול כ"כ שמחזיק י"ב עשרונים של מצה וכתב האו"ה כלל ל"ט וכל התנורים של אופים שמרגילין לאפות לשוק נקראים תנורים גדולים עכ"ל:

[ז] ופיו מן הצד. לא כתב הרב ופיו פתוח כלשון הש"ע שלפנינו בסי' צ"ז נראה דאזיל לשיטתו שכתב בד"מ סי' ק"ח דדעת הטור בסי' צ"ז שדוקא לאפות היתר אצל איסור לכתחלה בעינן תנור גדול ופיו פתוח משא"כ לאפות פת אצל בשר בתנור גדול סגי אף שאין פיו פתוח (והא דכתב ופיו מן הצד היינו לדבותא דלא תימא היכא שפיו מן הצד מחזיק יותר ריחא ומפטם כל מה שבצדו וכהגהות מיימון פט"ו מהמ"א, ועיין בב"י סי' צ"ז ובאו"ה כלל ל"ט דין כ"ב, ודו"ק) וכל זה מיירי שמ"מ הנקב שלמעלה במקום שהעשן יוצא פתוח דאם הוא סתום אז אפילו בדיעבד יש להחמיר היכא דליכא הפסד מרובה כמ"ש הרב בסמוך דין ד' וכן מבואר להדיא מדברי הרב בסימנים דלקמן נמצא זכינו לדין דדעת הרב כאן דלאפות היתר אצל איסור לכתחלה אסור בין בתנור קטן בין בתנור גדול ובתנור גדול ופיו פתוח אף בהיתר אצל איסור מותר לכתחל' (וכמו שפסק הב"י בש"ע סימן ק"ח ומ"ש הרב לעיל דלא כב"י אין כוונתו על הש"ע רק על מה שמשמע מלשון הב"י בסי' צ"ז דבתנור גדול יש להתיר לכתחלה אף בסתום) ופת אצל בשר אף לכתחלה מותר בתנור גדול אף שאין פיו פתוח ומכל מקום בעינן שהנקב פתוח במקום שהעשן יוצא כל זה נראה פשוט דעת הרב כאן ובסימנים דלקמן ובש"ע סי' ק"ח, ע"ש. אבל ראיתי לבעל הש"ך בסי' ק"ח ס"ק ג' וה' שהבין פי' דברי הרב כאן וכאלו הם מתנגדים לש"ע ובאמת לע"ד הם כולם שווים אכן בש"ע סי' צ"ז סתם הרב דאף לענין פת אצל בשר אסור לכתחלה אא"כ בתנור גדול ופיו פתוח בזה נראה סותר לדעת הרב כאן, ודו"ק:

[ח] שנצלה עם איסור. הא דנקט שנצלה ולא נקט שנתבשלה צ"ל דסובר דבנתבשלה אף בדבר חריף אין ריחו אוסר, וע"ל דין ו' ועי"ל דכל שנתבשל תו לא מקרי דבר חריף דנתבטל החריפות במים וכמבואר בטי"ד סי' קי"ד:

[ט] שואב האיסור אצלו. ואוסר אליבא דכ"ע (ועיין לקמן ס"ק ל"ה) מידי דהוה אפת חמה וחביות פתוח דאוסר אפי' לרבא דסובר ריחא לאו מלתא ה"ה הכא כ"כ המרדכי ובתשו' מהר"מ רוטנברג סי' כ"ה אבל אם האיסור דבר חריף לא הוזכר כלל במרדכי ואפשר דאינו אוסר בדיעבד (וכן משמע מדברי הרב בהג"ה דש"ע סי' ק"ח דעדיף אם האיסור דבר חריף מהית' דבר חריף כיון דהיתר אינו שואב אצלו כלום והוי כפת צונן' וחביות פתוח' אכן האו"ה כלל ל"ט דין כ' כתב בשם המרדכי וז"ל ואיסור חריף או שנעשה לריחא ונאפה אפילו עם פת ובתנורים גדולים בזה ודאי אמרינן ריחא מילתא הוא אפילו בדיעבד אפי' פי התנור פתוח כדאמרי' בגמ' תנור שהסיקוהו בכמון של תרומה וכו' עכ"ל האו"ה ובאמת לא מצאתי במרדכי דין זה וגם הבאה מכמון של תרומה אין ראיי' כלל דאדרבא גבי תנור שהסיקו בכמון של תרומה אמרי' דהפת מותר וכדאית' בפ"י דתרומות משנה ואע"ג דמשני הש"ס פ' השוכר את הפועל דף ס"ד שאני התם דמקלי קלי איסורא משמע דהיכי דלא מקלי איסורו ועוד בעין אוסר מה שנאפה עמו גם זה אין ראיה כלל דהסוגיא שם קאי התם להדיא אליבא דאביי דסובר ריחא מילתא הוא אבל אליבא דרבא דסובר ריחא לאו מילתא משמע להדיא דאפילו בכמון רכה"ג אינו אוסר דאל"כ מאי מקשה הש"ס אליבא דאביי הלא גם לרבא צ"ל שאני התם דמקלי קלי ליה איסורא ואם כן לפי מה דקי"ל כרבא דריחא לאו מילתא א"כ ה"ה דאיסור דבר חריף ראוי להתיר, ועיין במהרש"ל פנ"ה סי' ט"ו שהוא ג"כ לא כתב כלל להחמיר אם האיסור דבר חריף, וצ"ע לדינא:

[ז] אפילו בתנור פתוח וגדול אסור. מהרש"ל חולק אאו"ה בזה ודעתו שאין לאסור דיעבד בתנור גדול ופתוח אף בהיתר דבר חריף וכ"כ הב"ח ס"ס ק"ח אבל הט"ז סי' ק"ח ס"ק ה' כתב וז"ל ול"נ כפסק רמ"א כיון דבמרדכי מדמי לפת חמה וחביות פתוחה דהוא אסור אפילו דיעבד עכ"ל הט"ז ולכאורה דבריו תמוהים דמאי ראיה היא זו דדלמא דוקא בתנור קטן או סתום מדמי לפת חמה וחביות פתוח משא"כ בתנור גדול ופתוח ואי משום דהתם מיירי בחביות פתוחה אף כאן מיירי בתנור פתוח זה ודאי אינו דהתם חביות פתוחה הוא לריעותא דאז שואב הפת ריח היין וגבי תנור אם היא פתוח ריחו נודף לחוץ ואפשר דה"ק מדמדמה לפת חמה וחביות פתוח דאמרינן ששואב ריח האיסור אצלו א"כ גם כאן אמרינן דשואב ריח איסור אצלו ואף בתנור פתוח וגדול מ"מ אין הריח יוצא כיון שהבצל שואף הריח אצלו, וק"ל:

[יא] ריח פת בפת. ואפי' אם הפת בלול בשמן ואיתא בפרק כיצד מברכין דף מ"ג ע"ב שמן זכינו לריחו מ"מ מיקרי דבר כחוש וכן מבואר מדברי ר"ת (הובא במרדכי בפסחים פכ"ש ופג"ה וש"ד והג"ה מיימוני) שהביא ראייה מלחמי תודה שהי' נאפין יחד חמץ ומצה בתנור א' ואף שלחמי תודה הי' בלולין בשמן ובשכ"ג לא"ח סי' תס"ז האריך לסתור ראייה זו, וע"ש:

[יב] כגון מחמץ למצה. בקצת ספרי הש"ד סיים בלבד שלא יהא נוגעים זה בזה וכן משמ' במרדכי בפסחים פכ"ש וכ"כ האו"ה כלל ל"ט דין כ"ג (אכן בחלה בזמן הזה שהוא דרבנן פסק האו"ה דאין לאסור בדיעבד אף בנוגעים זה בזה אם יש בכבר פי שנים בחלה עכ"ל) והיכי דנוגעים סגי בנטילה במקום שנוגעים כ"פ בש"ע סי' תס"א, וע"ל כלל ל"ז ול"ח:

[יג] ומ"מ טוב להחמיר גם בזו לכתחלה דב"י כ'. באמת המעיין בב"י בסי' צ"ז יראה להדיא דלא פליג עם מהרא"י רק במה שמשמע מדבריו דבא' שמן וא' כחוש דמותר אבל בשניהם כחושים ליכא מאן דפליג והוא הסכמת כל הפוסקים וכבר האריכו בזה הט"ז והש"ך בסי' ק"ח להשיגו על הרב ומ"מ נראה דבדברי' שיש לחוש לחלופו אסור לכתחלה אפי'

ל"ט דהכי קי"ל אם האיסור חריף [י] אפי' בתנור פתוח וגדול אסור עכ"ל וכת' המרדכי מיהו לכתחלה אם הוא מכוסה בבצק מותר עכ"ל וכת' באו"ה מיהו לכתחלה טוב להחמיר:

ג והיכי שנצלה איסור והיתר ביחד ושניהם כחושים כת' הרשב"א בתשובה דלכ"ע אין בו משום ריחא מלתא וכן משמע מדברי הטור סי' ק"ח וכ"כ מהרא"י בפסקיו סי' ע"ו דבד' לית בה משום ריחא מילתא דהוה כדבר כחוש ואינו מפטם ולכן אם נצלה כבר או חתיכה שלא נמלח עם היתר אינו אוסר לכ"ע וכ"פ מהר"י מינץ בתשובותיו וראיה לדבריהם מתשובת ר"ת שהתיר [יא] ריח פת בפת [יב] כגון מחמץ למצה וה"ה לשאר דברים שאין מפטמין [יג] ומ"מ טוב להחמיר גם בזה לכתחלה דב"י

מנחת יעקב

לא אל לאמר לבדל לבדל אל לבדל אל לבדל א

הבוקר הבוקר

הבוקר הבוקר

מאת: הבוקר הבוקר

הבוקר הבוקר

הבוקר הבוקר

הבוקר

הרב אליעזר ולדמן: "אין לי ספק שהמשטר הנוכחי יפול"

**"אין לי ספק שהמשטר הנוכחי יפול, אבל לא ידוע לי מתי זה יקרה. אני מאמין

בן לקיש נט"ל שאמר אין אומרין קדירה זו חסרה מלח יתרה מלח חסרה תבלין אלא כל שאינה חסרה כלום ואינה נאכלת מפני זה בלו' שיהא כל הפגם מחמת איסור זה איכא דאמרי אמר רשב"ל נט"ל שאמרו אין אומרין קדירה זו חסרה מלח יתירה מלח חסרה תבלין יתירה תבלין אלא השתא מיהא הא פגומה • ואמרינן הלכתא כלישנא בתרא דריש לקיש • דברים אלו שאמרנו דוקא בשפגם מתחלתו ועד סופו אבל השביח מתחלתו ואח"כ פגם הרי זה אסור שמשעה שנפל שם איסור והשביח אסור • וכדגרסינן התם אמר רב יהודה אמר אמר שמואל ל"ש אלא שנפל לתוך גריסין רותחין אבל נפל לתוך גריסין צוננין והרתיחן נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור ועולא דאוקי פלוגתא דר"מ ור"ש בשהשביחו ולבסוף פגם ולומר דאפילו בכי הא קא שרי ר"ש הא איתותב מהא דתניא שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה ובזה כדי לחמץ ובזה לחמץ ונצטרפו וחמצו אסור ורבי שמעון מתיר נפל של תרומה תחלה דברי הכל אסור נפל של חולין ואח"כ נפל של תרומה אסור ור"ש °מתיר • ורחינן לעולם הכא כדרבי זירא דאמר שאני עיסה הואיל וראויה לחמץ בה כמה עיסות • ת"ש ממיפא היין שנפל לתוך עדשים וחומץ שנפל לתוך גריסין אסור ור"ש מתיר וכ"ת הכי נמי כדשני עולא לרב חנא בשהשביח ולבסוף פגם ומי פליגי והא קתני נפל של תרומה תחלה ר"ה אסור אלמא כשהשביח ולבסוף פגם לא פליגי אלא לאו ש"מ בפגם מעיקרו פליגי ש"מ • *ולענין הדברים הפגומין והמאוסין מעיקרן שאסר הכתוב בעכבר שבבתים והזבובין וביוצא בהן אם אוסרין תערובתן • גרסינן בע"א פרק השוכר ההוא עכברא דנפל לחביתא דשכרא אסריה רב לההוא שיכרא אטרוה רבנן לקמיה דרב ששת לימא קסבר רב נט"ל אסור ובשלא היה בשכר ששים לבטל טעמו של עכבר • אמר ליה רב ששת בעלמא סבר רב נט"ל מותר כלומר לפי שלא אסרה תורה אלא נבלה הראויה לגר וכיון שנפגמה יצאה מאיסורה אבל בעכבר חידוש הוא שהרי מתחלתו פגום הוא ומאוס ובדילי אינשי מיניה ואפ"ה אסריה רחמנא וכיון שכן אף הוא אוסר תערובתו דהשתא נמי במילתיה קאי • וקסבר רב ששת דכל האיסורין תערובתן כיוצא בהן והילכך כל האיסורין שעיקרן שבת פגבלה ובהמה טמאה וביוצא בהן שהן משבחין וכשהן משתנין לפגם מותרין דגמרינן להו לכולהו מנבלה אף כשהן מתערבין בתוך היתר ופוגמין את תערובתן מותר תערובתן כיוצא בהן • וכן הדברים המאוסין

מעיקרן

זה בזה שמא ישכח מלהדיח ונמצא אוכל את האיסור • בר"א בבשר מבושל • אבל בשר חי מותר שאין דרכן של בני אדם לאוכלו חי ובלא הדחה • ולפיכך אין חוששין שמא ישכח• ולפיכך מותר לשים בשר או דגים או בשר חי

מיסוק ליה משום שלין בה כדי כחינה פעם ולו' מאיר דאמר נפל"ם אסור היכן מוכח מכלי מדין שאסרה תורה אפילו קדירה שאינה בת יומא לפי דעתו והא קדירה שאינה בת יומא אין בה כדי פעם וא"כ על כרחין לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא וקדירות בפסח למה יצטרו לרב ולמה משהו לשמואל והלא מותרת כשאינן בת יומן שנתייבשו ואין בהם שום דבר מהאיסור וכלי היין שמותרין בשנתייבשו י"ב חדש • ועוד פעם פעמים אמת גדול מזה בורר את זה ואמר דאומן לתוך גריסין וכיוצא בו שפגם מתחלתו אפילו בפגם מועט מותר משום דפעמו ולא ממשו מדרבנן ומקילין ביה וזה פעמים מפורסם וכי מומן בתוך גריסין אין בו ממשות של מומן בודאי פעמו וממשו יש וא"ש דכל שאין בו כזית בכדי אכילת פרס קרינן פעמו ולא ממשו והכא דוקא כשאין בו כזית בכדי אכילת פרס אפילו לפי פעמו היה לפס לפרס בגמרא וזהו אלית ביה כזית בכדי אכילת פרס • ועוד מה יעשה בגרונות שהיו נאין בספינה ומתחברה חביות של יין על גביהן והא מעשה לפני חכמים והתירו ולא אמרו אם יש בהם כזית כדי אכילת פרס אסורין וכ"ש לדעת רש"י ז"ל ודעת רבותיו בעלי התוספות ז"ל שאילו פעמו ולא ממשו אין בו מגופו של איסור אלא פעמו בלבד כגון בשר בחלב אין בחלב גופו של בשר אלא פעמו אבל בחלב שנבלע בתוך הבשר אינו קרוי פעמו ולא ממשו וכן עגבים שנתן תוכן ביין והיו העגבים פעם ביין ועוד דשיעור כזית בכדי אכילת פרס לא אמרו רבי יומן אלא לקולא הוא לאיסור אמור מדאורייתא כמלי שיעור וכן דעת רבי יאחק בעל התוספות ועוד דאמרן קיי"ל דתוקן פעם לפגם מוחר וכמתניתין דכל שאין בהשאתו כל"ם מותר וכמעשה דגרונות ותומן בגריסין ואפ' אלא בפעמו ולא ממשו א"כ מפורש לרב בעל הלכות ולרבינו יעקב ורבינו ירחק והרמב"ד ז"ל פוסין גמורין שפסקו דפעם כעיקר דאורייתא • ובאמת נראה שלא עמד על דברי גדולי ישראל הראשונים ז"ל •

עוד שם כתב התכס לענין הדברים הפגומים והמאוסים מעיקרן וכו' :

אמר הכותב היה אלין מזות הבל כדברי הספר התחוס והאמת אמר כי דברי המחבר אלין כדברי מדות וכוחות והוא לא ידע ולא יכנא אך מעכיל על דבר ומלא בהם פעם לוף דבש אמרי מעם • ותמה אני איך מלא גוילין בדברים בקלים הנה תמה על דברי המחבר ואמר היאך אפשר שהוא עכבר אסור ולא יאמר הערובתו • וזה דבר שפסי' תיקוקים של בית רבן יודעין מוחו הלא ראה שהיין המשובח אינו אוסר גרונות בתערובתו וכן החומן בגריסין ויין בעדשים ואמת לא נפגמו היין והחומן בעצמן בתוך התערובת בכבילה שאינה רחויה לגר ואפילו הגרונות והגריסין והעדשים עצמן לא נפגמו לגמרי אלא יהיו רחויין לגר אלא אין הולכין בתערובות אלא כל שאין בהשאתן בוחן פעם מוחר וכמו שהיינו במשנת השוכר את הפועל וכמו שכתבנו למעלה וזה פשוט לכל יודע ספר ואין צריך לפרש • גם מ"ש אלא אסרה תורה שוש שרן ושרן פגום אלא עכבר שפרש בו הכתוב לרב ששת ולדעת רבא אפי' עכבר מותר ועכבר שפרש בו הכתוב לאו עכברא דבתיה אלא עכברא דדברא זו פעמים גמורה ויתר מפעמים כמו שיתבאר למטה בע"ה ולא יפעה בו אפי' מ' מן הנערים ויש בזה מסיפת ראיות גלויות כאוסף המסיל וכמו שיתבאר למטה ב"ה • גם מ"ש אלא אסרן הכתוב לכל השקלים והכמעיס בעודן

שבן אף הוא אוסר תערובתו דהשתא נמי במילתיה קאי • וקסבר רב ששת דכל האיסורין תערובתן כיוצא בהן והילכך כל האיסורין שעיקרן שבת פנבלה ובהמה טמאה וביוצא בהן שהן משבחין וכשהן משתנין לפגם מותרין דגמרינן להו לכולהו מנבלה אף כשהן מתערבין בתוך היתר ופוגמין את תערובתן מותר תערובתן כיוצא בהן • וכן הדברים המאוסין

מעיקרן

דמקילינן בגמ' בענין נט"ל דאמרי' מרשב"ל נט"ל שאמרו לא שאמרו קדירה זו יתרה מלח יתרה וחסרה מלח תבלין וחסרה תבלין אלא השתא מיהא פגומה הא ודאי אחיה כהלכתא דקיי"ל דעעמו אלא ממשו דרבנן ולהכי מקילינן בה • כללא דמילתא כל היכא דאמרי טוחן טעם לפגם לא סבר אלא בחדא מתרתי לו שהאיסור פגום בגופו בכדי גר לו לפגום בתערובתו בכדי מיעור זה אלא שמתוך ריבו' תערובות הרבה אינו ניכר לו שהאיסור פגום בטעמו ולא ממשו והוי דבנן והכא בפגם כל דהו שריגן הבנים דאמרינן בגמ' דלא שריגן בלאסור פגום בתערובתו בכדי מיעור אלא בפגם מתחלתו כגון תומן לפגם לתוך גריסין רותחין אבל תומן לפגם לתוך גריסין לוגן דמשבח והרתיחן דהשתא פגום לאסור דכיון שמשבח איסור זה בכדי אינו אסור שהתיר אע"פ שחזר ונעשה לאסור • ובמאי אילימא דלעולם כלו בכדי גר ומי עדיף הא דרחיק כי איתסר ליה מדברים האסורים מעיקרן דשרו בשנפגמו אלא ודאי בפגם מועט • וכשפגם מתחלתו מותר משום דטעמו ולא ממשו דרבנן ומקילו ביה להתירו בפגם מועט אבל השביח מתחלה ולבסוף הכל לא שריגן ליה בפגם מועט ומשתברת דאית ליה לשמואל חע"נ בכלהו איסורין לבר מעבדה דאית ליה ביה אפשר לטוחנו מותר ולהכי אמרינן הכא דכיון דאיתסר איתסר מ"ש אפשר אלא אסרינן בהשביח ולבסוף פגם אלא בשני דברים מוסכמין והתערובת הוא שפגמן ולא בהם פגם כלל בגופו אלא מחמת התערובת :

כתב התכס ולענין הדברים הפגומין והמאוסין מעיקרן וכו' ועוד אמרינן הכא אימרעוטי אימרעטו וכתב המחבר דמחוך חתיכות חתיכות ומחוך איסורו בכעדשה ושמא אלא כפיעור איסורו בכדי תומן עליו ואין דבריו אילו נכונים וכלן מתוקן ודברי נביאות שאמר בתחלה דבריו במלי דאמרינן דאמר לה רב ששת בעלמא קסבר רב לית לפגום מותר אבל הכא נבי עבר חידוש הוא • וכל שאני חלקים הם דברים המשובחין ופגמו ובהא ל"ע לפגם מותר ודבריהם הפגומין מעיקרן ואלו אסורין מותר עשה אלהים ג"כ לפגם אסור כגון עכברא דביתא וזבובין וביוצא בהן ומנין לו למחבר דברים אלו שמא אין דין זה אלא בעכבר בלבד שפרט בו הכתוב בפירוש אבל כל שאר דברים פגומין אלו מותרין ק"ו מנבלה שאסי' בהשביח ולבסוף פגם מותר ואמרינן אם דסרותא מעיקרא לא לריכא הכא ובהא נמי דאמר רבא אלהא נט"ל מותר ועכברא בשכרא לא ידענא טעמיה דרב מי משום דסבר נט"ל אסור ולימו אלהא כוותיה מי משום דסבר דעכברא בשכרא אשבוחי משבח הרבה דברים ואמר דרבא פליג עליה דר'

בעמוד

ומלוה

ומלוה

ומלוה

נטל"פ לגמרי אפילו מעורב בו שמנונית של גיעולי גויים לו מבשר ומלב עכ"ל. ולפי לומר דבהך מתניתין שריא דבש ר' ועטמא כלמפרש בש"ס למשום גיעולי גויים ליכא למימר דבטל"פ מותר אם כן על כרחך היינו טעמא למשום דשמנונית בעין בדבש נטל"פ ובשמן כ"ט לשבח (וס"ל להאי תנא [קתס] כליס של גויים בני יומן. אי נמי דקבירא ליה לרבין שאין הפגם בשמן אלא משום שאינו בן יומו אסור וכן משמע בתוס' לחולין דף מ' ריש ע"ב (ד"ה השומט) בתה שכתבו שם אבל השמן אין הפגם אלא משום שאינו בן יומו ע"ש) ולא כרי נתן שפיר אפילו במבוא שעריס אף כ"ב שפיר דקבירא ליה לר"י דאמר לאמרי בש"ס פא"מ (ע"ז לט:) גבי דבש לאמר ניחוש לה לו משום מיעבוד מקרי אין היינו משום מיעבוד בשר שהוא מקרא קרא ולא כרש"י שפי' משום תערובת יין וזה תימה דהא גבי שמן נמי אמרינן בש"ס התם הכי ובשמן ס"ל למשבח אלא ולאו כלפרשתי ע"ש במרדכי פרק אין מעמידין מבואר שם להיפך. כלפרשתי וכן מפורש בתוספות פרק קמא דחולין (דף מ' ריש ע"ב) וכן מוכח בהרשב"א (חולין מ: ד"ה אימר דרק משקה הנעשה מדבש [מהרי"ל בהגהת ס"ל סימן כ"ב ועוד הרבה פוסקים עיין ס"ק י"ל בש"ך] ובמקום אחר (יב) הפסד גדול יש להחמיר: [יז] בשר לו (ו) חלב ביין הוי לפגם ומותר (הגהות מאיר"י פרק בתרא דעבודה זרה סי' י"א):

ד"ה יא כל קדירה שאינה בת יומה חשיב טעמה לפגם ואינה אוסרת [יח] ונקראת בת יומה כל זמן שלא שהתה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור וכיון שעבר עליה מעת לעת אחר שנתבשל בה האיסור אינה נקראת בת יומה ג) יב ואם בישל בה כשאינה בת יומה יג התבשיל מותר דהוי נותן טעם לפגם טו) [יט] יד והוא שתהיה מודחת שלא יהיה שומן על פניה שאם לא (יג) הדיחה אוסר והרי היא (ח) כחתיכת איסור שלא נפגמה

(ח) כחתיכת איסור שלא נפגמה. דמה שהוא בעין אינו נפגם אפילו נשתהה כמה ימים וזהו דעת הרשב"א בעור קימן קכ"ב (קלה.) והיש מתירין הוא הרל"ן (ע"ז ת. ד"ה ומולס) ס"ל דאפילו מה שבעין על הכלי נפגם ג) ומן קי"ל בקבלת דלמשובה וכ"כ בלבוש:

י מקבלת הגרי"ס לף ע"ה: יא עור בקימן קכ"א בשם ר"י וכ"כ מהרי הרא"ש שם בע"ז והגמ"יו בשם הרשב"ם וכ"כ מהרי בה"ש: יב שם בשם הרשב"א ומכ כתבו הרא"ד וכנותיו הלרפתוס:

יא כל קדירה שאינה ב"י. לבד מכלי יין נסך סי' קל"ז ס"א בהגה"ה. ודוקא ליתן בו שוב יין אבל שאר משקין גם בב"י שרי סימן קל"ז ס"ד. וסתם כלי גם של ישראל אינו בן יומו סימן קכ"ב ס"ז. וטעם לפגם באיסור דרבנן עיין ס"ז סימן קל"ז ס"ק ד' ושפתי סימן ס"ס סק"י:

יב ואם בישל בה כשאינה ב"י התבשיל מותר. כתב בתשובת בן לבח"ג סי' כ"ג ד"ה ואיברא בזה"ל ואפשר דמאי דאסרינן לכתחלה לבשל בכלי שאב"י היינו היכא דבלוע מאיסור שאסור אליבא דכ"ע אבל אם איכא מאן דסבירא ליה דשרי כדאי הם למנוע עליהם כשאין ב"י כיון דליכא גזירה אטו ב"י ובסוף התשובה שם העלה דמ"מ אסור עיין לקמן סימן ק"ח סעיף ג':

יג התבשיל מותר. ואף לקנות מגוי לא מיקרי לכתחילה ס"ז סימן ק"ח ס"ק ד':

י) פירוש וצריך לתרץ מאי טעמא הת"ק אוסר בשמן ומתיר בדבש. (הגר"ש העליר):

יא) ועיין חור"ד ביאורים אות ח, אמרי ברוך נימוקי ר"כ, ישמח משה, תוספות שבת, וע"ע חכמת אדם כלל נד אות יז, ערוך השלחן אות כב, דרכי תשובה ס"ק סס, יד יהודה פי' הארוך אות כב ובקצר אות כז, הגהות יד שאול, דברי שאול מהגרי"ש נטנזון:

נקודות הכסף

ג) ואין קי"ל כר'. טעות סופר הוא וצריך להיות ומכן קיימא לן וכן כתוב בש"ך ס"ק ט"ו [כלומר לפניו הי' הגירסא בט"ז ומין קי"ל]:

ביאור הגר"א

שהקשה ב"י שהרי העולם מבשלין בשר בדבש ומשביח. אבל רש"י ותוס' שם ד"ה אי פירשו דסתם כליהם אינן ב"י ומכל מקום כתבו תוס' שם דבדבש פוגם אבל בשמן כתבו שמשביח וכן כתבו בחולין ח' ב' ד"ה השוחט דלהכי אסרו במתני' שמן והתירו דבש משום דפוגם אפילו בעין משא"כ בשמן ואח"כ התירו השמן משום דסתם כליהם אינן ב"י וכן פי' הר"ן אי משום איערובי גבי שמן איערובי יין וגבי דבש בשר שמא כ"מ מדברי כל הפוסקים ועש"ך. וקושית הב"י תירץ הב"ח כשהעיקר חבשיל מבשר הוא משביח משא"כ שמנונית מעט שפוגם: (ליקוט) וי"א כו'. מקושית ב"י וליתא דאע"ג דבעין משביח הטעם פוגם כמו בקנקנים ל"ג ב' לפי' הרא"ש אע"ג דשם ע"ג א' אמרינן יין במים כו' (ע"כ): (ליקוט) וי"א כו'. עמש"ש דדבש בעין משביח אבל הבלוע פוגם וכמו יין שהוא במים ושאר משקין לשבח ובבלוע הוא לפגם כמ"ש בע"ז ל"ג ב' ועמש"ל סי' קכ"ב ס"ה (ע"כ): [יז] (ליקוט) בשר או כו'. הג"א שם סי"א ד"ה וכן כו' (ע"כ): [יח] ונקראת כו'. ע"ל ר"ס צ"ג: (ליקוט) ונקראת בת כו'. הרא"ש פ"ה דע"ז סל"ו בשם ר"י והסכים עמו והג"א שם ס"ט בשם רשב"ם (ע"כ): [יט] והוא שתהיה כו'. מסתמא כן ור"ל לאפוקי בידוע וכמ"ש אי משום גיעולי כו' כנ"ל: (ליקוט) והוא שתהיה כו'. ממ"ש (בחולין) ח' ב' השוחט בסכין כו' ואע"ג דסתם כלים של גוים אינן ב"י אלא משום דסתם סכין אינו מקונח [וכ"כ הרא"ה בבד"ה ש"ב ע"ש] וכמ"ש רש"י ק"ב א' ד"ה קישות. וסברא אחרונה ס"ל כמ"ש תוס' שם ד"ה השוחט והרא"ש שם דבכן יומו מיירי אבל הג"א שם ד"ה ואם שחט כו' לא כ' כן והוא דברי רש"י הנ"ל. ודברי תוס' ורא"ש הנ"ל צ"ע דמאי פריך שם ותיפוק ליה משום שמנונית כו' חדשה כו' הא סתם סכין אינו ב"י ול"ל לדחוקיה (ועוא"ש פ"ב דע"ז סימן ל"ה א"נ בשוחט כו') וכ"כ בת"ה ש"ב וד"ל בחדשה כו' א"נ בישנה ובשהכשירה כו' אבל אם לא שפה חזקה על סכין שיש שמנונית ע"פ וכל שהוא בעין אין אומרים בו שנפגם בשאינו בן יומו כו' וכן סתם בש"ע והג"ה בכמה מקומות (ע"כ): (ליקוט) והוא שתהיה כו'.

חידושי רע"ק

ג) ואם בישל בה כשאינה ב"י. אבל לכתחילה אסור לבשל כן אף אם נבלו בכלי רק קפק איסור מלרבנן עיין תשובת רשד"ם (ק"מ) ומהריב"ל (מ"ג ק"ק) ומהרש"ם (מ"ג ק"י"ל):

באר היטב

(יב) הפסד. וט"ז כתב דאפילו בהפסד גדול יש להחמיר וע"ל סימן צ"ד וכתב הש"ך משמע דבשמן גם הי"א מודה דפוגם וע"ש שכתב בשם כל הפוסקים דבשר ושמנונית נותן טעם לשבח בשמן הן שמן חי הן שלוק: (יג) הדיחה. כתב הש"ך ח"ל לעיל ר"ס צ"ה כתבתי דסתם כלים שנתבשל בהם אמרינן שהיו נקיים ולא היה שומן דבוק בהם ולפ"ז מה שכתב שתהיה מודחת וכו' היינו לאפוקי כשידוע בברור שלא היתה נקיה ואינה מודחת וקמ"ל דהשומן הדבוק אינו נטל"פ אחר מע"ל והיש מתירין ס"ל שטיחת איסור שעל פני הכלי נפגם ג"כ אחר מע"ל וע"ל סי' קכ"ב ס"ג לא הביא אלא סברא הראשונה וכ"פ בת"ח ומהרש"ל [ואגן פסקינן כדיעה א' דמה שהוא בעין אינו נפגם אפילו נשתהה כמה ימים. אחרונים]:

פתחי תשובה

(ו) חלב ביין. עיין נקוף קפר תוספת שבת ומתשובת כו"כ חי"ל קימן ל"א שכתבו להיותו חלב בגיר"י ע"ש ועיין פמ"ג בש"ד ס"ק י"ג שכתב להיותו חלב בקמן חלב בגיר"י עי' קימן קכ"א ס"ג בהגה"ה מבמע לכ"ע לשבח עכ"ל וכ"ל לפס כתב הרמ"א שנהגו היתר לשוס יין בכלים שבע"ל ובכ"ל ומ"ל לכ"ע לשבח ביין לחלב כ"ט לשבח ולכ"ע לפגם ביין לחלב כ"ט לשבח ולכ"ע לפגם ביין לחלב כ"ט לשבח ולכ"ע לפגם

באר הגולה

ו הרשב"ם בת"ה מסא ללא הלכתא מימיך לגור וכו' עבודה זרה דף י"ח:

ז כ"כ בת"ה הקצר:

ח ב"י בקימן ל"ז בשם התוס' בעבודה זרה דף ס"ו:

ט וקיימו שם שהרי הגוי לא ישמע לו לעשות לו מרלה חדשה בכל פעם ופעם שיפוך עליה איסור:

י משנה מנחות משנה ג' לפרק י' וכאוקימתא דר"ל בעבודה זרה דף ס"ו.

דגול מרבבה

ב ובמקום הפסד יש לסמוך אדברי המקילין. היינו בפחות קצת. עי' מנ"א קימן תמ"ז:

ג תניגא כ"ל להפת הראשון אסור כולו ואשר אסורים רק כדי קליפה דכלי שבלע איסור אסור הוצע הגוצע בו בלא רוטב ועי' מי ק"ם בס"ד ק"ק כ"ג מכאן נראה דלף בשמן גחוד בגלע בכלי אינו אוסר יותר מכדי קליפה וע"ש בס"ד שכתב ל"ע לדינא בזה. שוב עיינתי בתו"ה סס ולאיתי שהבו"ז לא הבעתיק יפה וכן איתא שם מעשה שאסר הרי"ם ז"ל בזעבד עוגות שאפו אותם עם פשטיד"א ולפי הבשמע שאסרם בשבל שהולאו הא"ר מן התנור על כלי מ' כי שאל האוהל על כך ומע"ג דקיי"ל לאין איסור הבלועה יולא מתמיהה לתמיהה בלא רוטב לאסרן אפילו כדי קליפה הכא שאין לה לפלוט תגופה פולט שפיר כלאיתא לעל ועוד יש לחלק להכא הוי אמי אור וכו' וגם יש לחלק לשמנונית בעין מיהו בזה לא הוה לרוים לאסור רק הפת הראשון וזה אינו שהוא אוסר כולם מעעמים הראשונים ולא כתב רק לאי משום טעם האחרון משום שמנונית לא הוה לרוים לאסור רק הראשון אבל בתחת כולם אסורים משום דכלי שאין לה מה לפלוט תגופה פולט שפיר בלא רוטב איסור הבלוע בו ולפי הראשה לאסר כולם ולא מהני קליפה משום דפשטיד"א הוא שמן ומהתיחה על הבו"ז שלא יצא יבי חוצת העיון הרוב בתו"ה והעתיק דברי הרא"ש אחריהם ולא לאסיתם וק"ל, ע"כ:

נליון מהרש"א

ז ואפילו בדיעבד יש מחמירין ואוסרין. במג"א סי' תמ"ו ס"ק ד' בד"ה וכ"ז בצלי מפרש דברי הג"ה בהטמנת שבת דוקא מחוך שהוא לוגן מרובה ריחו חזק כמו צלי:

(ג) קטן. כתב הש"ך צ"ע דבתוספות דעבודה זרה משמע להדיא דאפילו בתנורים גדולים אסור ע"ש וצ"ל דס"ל להרב דהתוספות

(ד) אסור ליתן עליה היתר כל היום. יב) בתו"ה כלל ל"ע סי' ז' שאקור אפילו בהיעבד אם הוציאו הגויים מן התנור על כלי אחר עוגות עם פשטיד"א של איסור ואיסור אחר כך מיהו לא אסר אלא הפת הראשון שיצא בתנור שהוציאוהו מיד אחר הפשטיד"א משום שמנונית של איסור שעל המרלה ג ואם אין מכיהו מד בתרי בטל אע"ג דהוה דאוי להתבטל דאין איסורו מבופו ואם היא איסה בת יומא פשיטא דאיסה אוסרת וכתב בש"ל סרק גיל הבשה סי' (ל"ח) [ל"ט] דאריך ששיש בהיתר בגד האיסור שבחת והוא אזיל לטעמיה דבתבתי משמו בסי' ק"ה סעיף ד' (ס"ק ס) דאף באפשיה בעיכן ס' בבשול ולא בדמ"א:

(ה) משום דא"א בענין אחר. בתוס' פרק בתרא דעבודה זרה (סו: ד"ה הבא אחר) הבאתם ב"ו קימן ל"ז (קנד. ד"ה בתבו התוס') כתב הטעם בזה שהרי לא ישמע לו הגוי לעשות מרלה חדשה בכל פעם שיפוך עליה איסור עכ"ל. ברלה פירושו שהרי אינו קוביו פת גויים ואין לחם אלא מרלה אחת שמוציא עליה איסור גם כן ואי אפשר להזהר מזה שהרי הגוי לא ישמע לנו אם נאמר לו שיעשה מרלה חדשה תמיד ע"כ הותר גם ליטרא להשתמש בה לבתחלה. ח) ובלבוש (ס"ג) כתב הטעם בהיתר זה לבתחלה אלא גזרו בה משום בת יומא כמו בשאר כלים משום דלא שכיחא והוא פירוש בדוי אבל אין לו מקור:

(ו) ר"א שאין לחלק. משמע דלהמרלבי (פסחים קי' מרגא) אין חילוק בין איסור האוסר בחשהו לשאר איסורים כן משמע בד"מ (אות ל) ובהג"ה בא"ח בי' ס"ז ס"ג וכ"ע דבמרלבי פרק כל שעה (שם) ליתא אלא דלא שייך ריחא בפת ממן שנאפה עם מלה מעעם דלא מציאו ריח פת בפת וכלאיתא בתשובת מיימוני (מאכ"א סי' ו) וש"ל סי' כ"ו ודוקא סי' לא"ב אבל בהך סברא דמשהו מיהא איכא לא אשכחן לפליג אתוס' (שם) וקמ"ק (שם) ואה"כ דס"ל אלו היה מבשיל שמן בתנור שנאפר ממנו שוב מפעם ואוסר בחשהו ודוק וכ"ע ומיהו בתשובת מהרי"ל קימן (רי"ל) [רפ"ו] מצאתי דלמ"ל ריחא לאו מילתא היא אין חילוק בין ממן לאוסר בחשהו לשאר איסורים ע"ש:

(ז) אבל אם בא לבשלם כו'. הטור בשם הרשב"א (תוס"ק ב"ל ס"א י.) סיים הטעם שאין ריח המתבשלים כ"כ אוסר עכ"ל והב"י בקימן ל"ז (קנד. דטור ראשון) הקשה ע"ז והוכיח מש"ם (פסחים עו:) דאפילו נגלה בקדרה אינו אוסר ע"ש ואולי לה השמיע סיום דברי הרשב"א לומר דלא תלא תלא מילי בריח הבישול אלא בלי רק בהפסק הקדרה ומ"ש בד"א בלי כו' אבל בנשל כו' אפשר לאוסרא למלתא דמלתא נקט לכל בלי לרך לגלותו בשפוד ובלי קדר חשיב בישול ובב"ח שם לא לקפוד הוכחות ב"י ע"ש ובאמת דברי ב"י בכוסות ובדוריס ולריך לחוק ולייסב דברי הטור בשם הרשב"א דגם הוא לא תלי מילי בבישול אלא ה"ק שאין ריח המתבשלים כיון שהוא בקדרה האפקקת כ"כ אוסר ובאו"ה כלל ל"ע (דין כב) הבין דברי הטור כפשוטו: יז) ודוקא שהתנור פתוח קצת. ולא אפילו לבתחלה מותר ובלבתב בת"ח שם דין י' ע"ש הרשב"א (שם) וכ"כ בקימני ת"ח שם (ע"ש דין ל' ח) וזה החילוק בין בישול בלי והטעו"ז (ס"ב) הבין שדעת הרב לענין ריחא אין איסור בבישול אפילו בתנור קטן ופתוח ופי הקדרות מגולים אלא להתבכה שבישול שוה בלי בכל מילי בין לענין לבתחלה בין לענין לועבד ולא כיון יפה עיין בת"ח שם (דין ו): יח) ובמקום הפסד מרובה יש להקל. ומהרש"ל בתו"ש (סי' לה אות י) ובשפתי פנ"ח

סי' י"ל לא חילק ואוסר לעולם בתנור פתוח אפילו גדול ומשמע לאוסר אף במקום הפסד מרובה ע"ש טעמו והב"מ פסק להרב:

יט) מיהו כשאינה ב"י מותר להשתמש בה. ולא גזרו שאינה ב"י אטו ד"ו (הלקמן ר"ס קכ"ב (ס"ב)) אפילו לבתחלה כיון דלא אפשר שהרי הגוי לא ישמע לו לעשות מרלה חדשה בכל פעם שיפוך עליה של איסור עכ"ל הטור (ע"ז קו: ד"ה הבא): כ) ולא קליפה כו'. ולא הגעלה אחר הקליפה דמרלה דיבה בכלי שמשמיטו ע"י האור לבתבאר בא"ח סימן תכ"א ס"ק ל' לאריך ליבון תרומת הדשן סס וע"ל סי' קכ"א (ס"ב): כא) פת חמה כו'. לאסור מפני שמשאב הרית של יין ואע"ג דלעיל סעיף מ' כתב ואם נלמן הי"ז מותר והפוקקים (רי"ף מוגון נב.) מדמיס ב' דיבים אלו להדדי מ"מ הא התוס' (ד"ה הבא) והרא"ש (פי' ח) כתבו דהחיא בפרק בתרא דעבודה זרה דף ס"ו ע"ב דלא דמו להדדי וכן הוא בבאר"ן דף ע"ל ע"ל (פסחים קקד. מהרי עבאריאל) ובשאר פוקקים ואחרונים: כב) של יין נסך. פירוש אפילו אפשר ייכם או שאר יין נסך שמותר בהנאה משום דיאם כי האי חשיב כאוכל כמ"ש יג) בפרק בתרא דעבודה זרה דיאם זה חשיב כאוכל והכי מוכח בש"ס לאיתא הנסם (סו:) דין זה גבי יין של תרומה דמותר בהנאה:

נקודות הכסף

קח א) השיג על הלבוש, ופשוט הוא דגם כוונת הלבוש שאינו שהגוי יעשה לו בכל פעם מרלה חדשה וק"ל:

ביאור הגר"א

[כב] וי"א כו'. וראייתו מלחמי תודה שהיו כולן נאפות בתנור אחד דלא מציגו באפות בפ"ע אלא שחי הלחם ולחם הפנים כמ"ש ברפי"א דמנחות וס"ל דאין לחלק בין תנור גדול לקטן דאל"כ הא מחזיק עשרים עשרונים היה וגם לפי מ"ש הרשב"א דפלוגתייהו דוקא בא' מהן שמן כמ"ש בגמ' וכ"כ תוס' שם ד"ה נימא אין ראיה משם. וג"ל ראיה מדפריך שם לרב מאין צולין כו' דלמא רב לא אסר אלא מין במינו וגדי וטלה מין בשא"מ הוא כמ"ש ב"י סי' צ"ח בשם האגור אלא ע"כ דאין חילוק וז"ש שם מ"ל גדי וגדי ומ"ל כו' ודלא כרי"ף וכן דקאמר שם לרב נימא כו' הא בכה"ג אף רב מודה וכן בע"ז פריך מכמון של תרומה ומדפריך בפשיטות ש"מ דאין לחלק: [כג] בד"א כו'. כמ"ש בפסחים שם הב"ע דגון כו' ולא פריך אלא דהא אסור לצלות פסח בקדירה. ועבה"ג: [כד] ודוקא כו'.

דבכה"ג בצלי מותר בדיעבד דבכה"ג פליגי רב ולוי ובכה"ג הוא דקאמר דבקדרות מותר וע"ל ס"א י"א דאין מתירין כו' וג"מ דכאן מותר לבתחלה: [כה] ובמקום כו'. כמ"ש בס"א בצלי ג"כ ובמקום כו': [כו] משום דא"א כו'. ר"ל אע"ג דבסוף ע"ז אוסרין לבתחלה כאן הוי בדיעבד משום כו'. תוס' בע"ז שם:

[כז] כ"ז כו'. כמ"ש בסוף ע"ז דברים שנשתמש כו' ועבא"ח סי' תנ"א סי"ש: [כח] ולא כו'. דלא מהני אלא לדבר שתשמישו בעידוי דאינו בלוע אלא כ"ק ועבא"ח שם סי"ז בהג"ה ולקמן סי' קכ"א ס"ב בהג"ה: [כט] פת כו'. דלוי ורבא ל"פ עליה דר"ל ועתוס' בע"ז שם והשתא הוי טובא גווני כו' ול"ק לוי ודאי תנאי אלא בפת צוננת או חבית סתומה. אבל בת"ה ב' כתב דרבא פליג עליה ע"ש:

באר היטב

(ג) קטן. כתב הש"ך צ"ע דבתוספות דעבודה זרה משמע להדיא דאפילו בתנורים גדולים אסור ע"ש וצ"ל דס"ל להרב דהתוספות אולי לטעמייהו דס"ל ריחא מלתא בתנורים קטנים הלכך מחמירין טפי אבל לדידן דק"ל ריחא לאו מילתא היא אין לאסור כלל

ז **ומ"ש** ומכל מקום נוהגין לשוטפו מיד וכן ראוי לעשות. נראה דבעינן שטיפה כדי להעביר לחלוחית מי הגעלה שהם אסורין ונשאריס על הכלי וכדפריטית בתחלת סימן זה ולפי זה לא בעינן שיטופס מיד אלא שנהגו לשטפן מיד פן ישכח מלשטפן אם לא ישטפס בשעת מעשה הגעלה:

ח **ומ"ש** וכן אם מגעיל כלי של בשר וכו'. איכא למידק אמאי אסרינן להא דלא נ"ט בר נ"ט שרי אפילו לכתחלה כדלעיל בסימן ל"ה מיהו בהגהת סמ"ק סימן קל"ח (אות ג) כתב דלכתחלה אסור להגעיל שום כלי בן יומו אפילו מבשר לחלב גזירה אטו כלי של איסור עכ"ל וו"ש רבינו וכן אם מגעיל וכו' כלומר דגם בזה דנ"ט בר נ"ט להיתרא אסור לכתחלה משום גזירה דנ"ט בר נ"ט לאיסורא:

ט **ואיזהו שאינו בן יומו וכו'.** איכא למידק דבסימן ק"ג פסק בסתם דבעינן מעת לעת וכאן הביא ג"כ דעת רבינו תם דבלילה אחת הוי ליה אינו בן יומו ויש לומר דסבירא ליה לרבינו דבשלו בה בלא הגעלה אין לסמוך אפירוש רבינו תם ואפילו בדיעבד יש לאסור וכדפסק בסימן ק"ג אבל לגבי דין הגעלה סבירא ליה דדיעבד אם הגעילו לאחר ששהה לילה אחת ומשל בה היתר סמכינן אפירוש רבינו תם בזה להתיר דיעבד:

י **כלי חרס שנשתמש בהם** בעוד החמין עליו כדי שלא יחזור ויבלע ור"י כתב שאפילו לא שטפו מיד לא נאסר כי אינו חוזר ובולע ומכל מקום נוהגין לשטפו מיד וכן ראוי לעשות: (ב) ואין מגעילין הכלי עד שלא יהא בן יומו או שיהיו במים שמגעילין בו ששים כנגדו. אבל אם הוא בן יומו ואין במים ששים כנגדו לא עלתה לו הגעלה. (יג) ולא עוד אלא אפילו הכלי שמגעילו בתוכו גם כן נאסר אם היה של היתר. [ה] וכן אם מגעיל כלי של בשר לאכול בו חלב או איפכא צריך שלא יהא בן יומו. ואם מגעיל בכלי של איסור צריך שלא יהא בן יומו כי המים נאסרין אם אין בהם שיעור ששים כנגד הכלי ואי אפשר שיהא בהן ששים כנגדו דבכולו משערינן (יד) ואין שום כלי מחזיק שיעור ששים כנגדו. ואיזהו שאינו בן יומו פירש רבינו תם כל שעבר עליו לילה אחת בלא תבשיל אפילו בשלו בו אתמול בערב מיד בבוקר אינו בן יומו. ור"י פירש שצריך שישהה מעת לעת וכן עיקר. ואם בתוך מעת לעת חממו בו אפילו מים לבדם צריך לשהות מעת לעת לבישול המים (טו) אבל בבשר בחלב אינו כן אם בשל בה מים לבדם אחר בישול הבשר ובא להכשירם לחלב אין צריך לשהות מעת לעת אחר בישול המים אלא אחר בישול הבשר. כלי חרס בעינן שיהא נמיס ששים ומז מין למוש אם מוזר ובולע עד כאן וכן משמע מדברי התוספות שם (עו. ד"ה מכאן) ומפשר שמפני כך כתב רבינו בשם ר"י שאפילו לא שטפו מיד לא נאסר: **ואין מגעילין** הכלי עד שלא יהא בן יומו או שיהיו במים שמגעילין בו ששים כנגדו אבל אם הוא בן יומו ואין במים ששים כנגדו לא עלתה לו הגעלה אפילו הכלי שמגעילו בתוכו גם כן נאסר וכו' עד אם אין בהם שיעור ששים. כן כתב הרא"ש בפרק כל שעה (סי' ז) ובסוף ע"ז (סי' לו) והתוספות בפרק כל הבשר (קח: ד"ה שנפל) ובסוף ע"ז (עו. ד"ה מכאן) וכן כתב הרשב"א בתורת הבית (המרוץ ב"ד ש"ד לג.): **וכתב** בתשובה (ח"א סימן רסב) אין מגעילין שני כלים בני יומן כאחד במים שאין בהם ששים כנגד שניהם אבל להגעיל כלים בני יומן זה אחר זה נחלקו גדולי הדורות יש מהם שילאה מדבריהם שהוא מותר והוא דעת הראב"ד אבל רבותי לא הודו לו עד כאן: **וכתב** עוד הרשב"א (תוה"ק שם לד.) שאם הגעיל כלי בן יומו בפחות משנים מים אם טעם אומן ובקי בטעמים את המים ואין טעם האיסור הנפלט נרגש בהם עלתה לו הגעלה כ) כיון שאין הטעם נרגש בהם בידוע שהאיסור הנפלט מועט עד שנתבטל טעמו בתוך המים עד כאן: **וכתב** עוד (שם) היה כלי שאינו בן יומו אע"פ שאין במים ששים כמדת הכלי מותר והוא שיהא במים כדי שיוכל להתכשרות בהם הכלי שהוא מגעיל (יא): **דין** הגעלה בשאר משקין או במי טבריה או במים המעורבים באפר כמבתי בטור אורח חיים סימן תנ"ב (קנז: ד"ה כתב הרשב"א): **ואיזהו** שאינו בן יומו פירש רבינו תם (ע"ז עו. תד"ה בת יומא) כל שעבר עליו לילה אחת בלא תבשיל וכו' ור"י פירש שצריך שישהה מעת לעת. כבר נתבאר סימן ק"ג (קסב: ד"ה ומ"ש ומיקריא): [בדק הבית] **כתב** רבינו ירוחם (נ"ז ח"ח קסא—א ע"ג) מפות שנפל עליהם רותח של איסור כשמגעילן בכלי שני ודי כי כמה פעמים מגעילין אותן ומדיחין אותן ומכין אותן כמה הכאות וכל זה יועילם כמו הגעלה אחת בכלי ראשון עכ"ל [עד כאן]: **ומ"ש ואם בתוך מעת לעת חממו בו אפילו מים לבדם צריך לשהות מעת לעת לבישול המים אבל בבשר בחלב אינו כן וכו'.** גם זה נתבאר בסימן ק"ג (קסג. ד"ה ומ"ש רבינו): **כלי חרס שנשתמש בהם איסור בחמין אפילו שלא**

דרכי משה

(יא) וצ"ע למה ליה שיתכשה בו כל הכלי הלא כתב לעיל דמגעילין כלים לחצאין ואם כן אפילו אינו מתכשה נמי יכול לחזור ולהגעיל אח"כ מה שלא היה נכנס תחלה למים:

פרישה

(יג) **ולא עוד אלא אפילו הכלי שמגעילו בתוכו גם כן נאסר אם היה של היתר.** הא דאמר אם היה של היתר משום שאף בכלי איסור מותר להגעיל וכתו שכתב בסמוך מיד: (יד) **ואין שום כלי מחזיק שיעור ששים.** פירוש כלי כזה שמשתמש בו כל השנה דלריכין לשער בו נכולו מה שאין כן בר"ש ל"ג דקאי אקדרה של בשר כו' דשם יש לומר דמיירי בקדרה שידענו כמה בשלו בו דאין לריך לשער אלא נגד אותו בשר שבשל בו וכמו שכתבתי שם (דרישה אות ב): (טו) **אבל בבשר בחלב אינו כן אם בישל בה מים לבדם כו'.** לאו דוקא מים הוא הדין אם בשל בהם ירקות רק

דרישה

שיהא במים ששים ואז אין לחוש ע"כ ואפשר שמפני כך כתב רבינו בשם ר"י שאפילו לא שטפו מיד לא נאסר, ב"י. ואע"ג דכתב בשם ר"י דמשום הכי מותר משום דאינו חוזר ובולע דמשמע אפילו ליכא ששים יש לומר דהכי קאמר דאינו חוזר ובולע שום איסור כיון דאיכא ששים או נותן טעם לפגם וכדמסיק אח"כ דלא מגעילין עד שיהא ששים: [ה] **וכן אם מגעיל כלי של בשר לאכול בו חלב או איפכא צריך שלא יהא בן יומו.** (ויש לחמוה דלמה יאסר והלא הוא נ"ט בר נ"ט דהיתרא וכ"כ בטור אורח חיים להדיא גבי חמץ קודם זמן איסורו בסימן תנ"ב (קצו:). כן הקשה בעל שלטי הגבורים בע"ז דף שפ"ח ע"ב (לט. בטופו) והניחו בצ"ע והיה אפשר לומר דאיירי הכא באם מגעילו בכלי של חלב. עד כאן המגיה) קשה דלעיל סימן צ"ה (קנא.) כתב רבינו שאם הדיחו כלי של חלב בתוך יורה של בשר או איפכא אפילו בן יומו לית לן בה ואין לומר דהתם מיירי דבודאי לא נדבק בכלי כלום כמו שנתבאר שם אבל כאן חיישינן שמא נדבק שום דבר בכלי עצמו דמסתמא כשרוצין כלי להגעיל מדיחין אותו תחלה יפה שלא ישאר דבוק בו שום דבר ואפשר לומר שרבינו כתב כאן לדעת בעל התרומה (סי' סא) שאוסר שם או אפשר לומר דהתם מיירי בדיעבד וכאן מיירי בלכתחלה. (כתב הרשב"א (תוה"ק ב"ד ש"ד לד.) כלי שאינה בת יומא אע"פ שאין במים ששים כמידת הכלי מותר והוא שיהא במים כדי שיוכל להתכסות בהם הכלי שהוא מגעיל. עד כאן המגיה):

הגהות והערות

כ) בדפו"ר בית יוסף ובדרכי משה הארוך אות ט הגירסא עלתה לו "טבילה":

ד' ... ...

८८ ८८८

ר"ב. אוצר אבל לא יבוא לידי הרגשה שהם מקבלים מה שהם רוצים. אבל הם לא יוכלו לבוא אל הרבי ולבקש ברכה. אם הם יבקשו ברכה, הרבי יגיד להם שהם לא יוכלו לבוא אל הרבי. הם יבקשו ברכה מהרבי שי

מכוסה בחרס ונפלו. אם היתה בלולה מחרס; אבל בראה נשאר מעט בעין יפה, פחות משהם שא"כ אין שהוא הדבק על הדפנות ויצא עם הפרם ואף אם ניתוש לשמא הרי בטפיחת פעם אחד רוחחים הרבה יפה כל השמנונית אלא שהוא מצד בליעת הדיקי בדי להגעיל דהא אין צורך להגעיל, שאין צורך הגיקי בדי לבלוע לגמרי. ולא בפרם בהגעלה.

תיכף אחר מעל"ע מתשמיש האיסור וגם בלא הגעלה הדחיה כשהיה התשמיש בשולן מים לחדתת שהיה להגעלת הכלי ואי"כ גם בכלים הדיעבד-ואשער. הוא רק לחדתת כלים הוא ;יש לחתיר לחתיר היכא אחר מעל"ע מתשמיש בכלי איסור ואיסור לאכילה כגון דהיינו שלא השתמש בהו לשעה שעברה הם לא יכול הישראל לחדתת שם כלים שנשתמש בהם דהא בהשם כלי איסור שם איסור כלל ומכרגיז ליתר דאף שאסרו לבשל לאכילה בכלי איסור שאינו בן יומו אלא שהוא מעל"ע מתשמיש בהו ;הבית מ"ש לחתיר היכא אחר מעל"ע דהא הזיבן דרשאין להגעיל אם הגעה"ם יצא מהבית עוד קודם שקנה: ממנו הישראל יומו, וא"כ כיון שלא הגעה"ם בכלי איסור שאינו בן יומו אם מעל"ע בטבל לבטל הבטל ליד הישראל סמ"ם ואם מעל"ע בטבל לבטל הבטל ליד הישראל אבל בכלי איסור שאינו בן יומו לחתלה הבכי אחר מעל"ע דהא הזיבן דרשאין להגעיל

ונעיר בזה בד' הרמ"א ר' דוד שלמ"א דהא שם הכלים ויש לסמוך עליו לדינא בקצה בית שהיא הפסד לא יגיעו לי הבית כשלא יקח את הדיש ונאשער.

דהא הגעה"ם אסור לבשל אלא לחתחת הכלים ויש שנתנצא שלא בשמש בהו בשעה שעברה עליהם הגעה"ם מעל"ע בטבל לבטל הבטל ליד הישראל ;אבל הבטל מעל"ע בטבל לבטל הבטל ליד הישראל אבל הגעה"ם אסור לבשל אלא לחתחת הכלים ויש עוד סי' ;אם הגעה"ם אסור לבשל אלא לחתחת הכלים ויש לחתיר בזה בד' הרמ"א ר' דוד שלמ"א דהא שם הכלים

הרה"ג ר' שאול מלוך שליט"א: נכון

(שם) ולכן על הק"ק החרדים לדבר ה' לבדוק היטב עלי גפנים הצומחים באמעריקא, ואם ימצאו שגם כאן מתולעים או שלא יתברר להם מה טיבם אז כדי לאכול העלי גפנים אלה או ה"ה הבאים מסוריא, אין להתיר אלא באחד משני אופנים: (א) להרתיח אותם מעת קניתם במים רותחים ואח"כ יניחו העלים במים ומלח עד עבור ששה חדשים שלמים. (ב) להניח העלים במים ומלח י"ב חדש שלמים ואז מותרים גם בלי הרתחה וכמ"ש אר"ת שם בסו"ד. וממילא מובן שכאן באמעריקא עלי הגפנים המשומרים בקופסות או בבקבוקים שרגילים, כפי הנשמע, להרתיחם בבית־החרושת לפני שמורם בכליהם, שאין צורך לחכות מעת קניתם כ"א ששה חדשים בלבד. [ועיין עוד שקלא וטריא בענין זה בספר משאת משה ח"ב סי' ד' וסי' ה', ובספר ריח שדה להרב דוויק סי' ט'].

י.

עתה נחזור על עיקר השאלה דנדון דידן, בפירות וירקות המשומרים בקפסאות שדרכן, בהרבה מדינות, להתליע במחובר שכפי הנלע"ד, עפ"י כל האמור למעלה, אם אותה העיר, שבה צמחו ונשתמרו, לא הוחזקה אצלנו למגדלת תולעים באותו מין פירות המשומר, הואיל שאי"א לבדקו עתה הרי זה מותר משום ס"ס של הרשב"א, לפי שבבית־החרושת כבר הרתיחו אותו ונמצא א"כ דינו כעבר ובישל המובא בש"ע. אבל אם הוחזק אצלנו מין פרי או ירק זה, שבאותה העיר שמתליע במחובר, כלומר שבדקנו מלא צלחת ממין זה ומצאנו רוב הפירות או אפי' מקצתן שהתליעו הרי זה אסור אותו המין המשומר שבאותה עיר עד סוף ששה חדשים מיום הרתחתו ושמורו. והואיל שמסתמא אינו ידוע לנו מתי הרתיחו אותו לכן צריך לחכות ששה חדשים מיום קנייתו. ואם ישנו איזה מין, פרי, ירק, או קטנית שרגילים לשמר אותו בלי הרתחה אז צריך לחכות י"ב חדש מיום קנייתו או תלישתו אם זמנה ידוע, וצור ישראל יצילנו משגיאות.

סימן י"ט

מכונה לרחיצת כלים

7 ← שאלה: אודות המכונה החשמלית לרחיצת כלים הידועה: Dish Washer שבקרקעיתה קבועה מכונה אלקטרית הממשיכה מים חמים ליורה, ולמעלה

היא מכילה רשת של חוטי מתכת וכיוצא שבהם משימים כלים שונים קערות, כפות ומזלגות להדיחם. ולכל כלי מחיצה בפני עצמו ואינו נוגע בחבירו. טרם שמשימים שם הכלים מסירים מהם כל פרור ולא נשאר בהם אלא מעט לכלוך שע"ג דפנות הכלי. ויש נשים הרגילות גם לשטוף אותם, כלאחר יד, עד שלא ישאר שום שומן דבוק בהם. אחר שסוגרים היורה לוחצים כפתור ואז המכונה החשמלית שבתוך היורה מקלחת מים בשפע רב, קרוב לעשרה גאלונים, להדיח ולמרק הכלים.

ובכן עלינו לדעת אם כהוגן עושות אותן הנשים המשתמשות במכונה זו לכלי בשר וכלי חלב, בזו אחר זו ואפילו בשניהם יחד, גם שהם בני יומן, או יש למחות בידן ולהפרישן מאיסור?

א.

תשובה: פתרון שאלה זו תלוי, לכאורה, בעמידה על טיב מימי היורה הגוזלים ומקלחים ע"י מכונה זו: אם יש להם דין כלי ראשון או לא. שאם דינם ככלי ראשון אז לסברת התוס' והנמשכים אחריהם, שמכללם רמא בהג"ה (יו"ד סי' צ"ה ס"ג) והלבוש באו"ח סי' תנ"ב נאסרים הכלים שהודחו שם ביחד, אפילו בדיעבד, אם הם ב"י. כי לדעתם אין כאן נו"ט בר נו"ט דהיתרא לפי שנתערב טעם הבשר וחלב במי ההדחה, וכמבואר בב"י שם ובשאר הראשונים. ולדעת מרן בש"ע (שם) אין לאסור, בנ"ד, הכלים אם לא היה שום שומן דבוק בהם שכ"כ: קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת בחמין שהיד סולדת בהם, אפילו שניהם ב"י מותר משום דהוי"ל נו"ט בר נו"ט דהיתרא, והוא שיאמר ברי לי שלא היה שום שומן דבוק בהם, ע"כ. עכ"פ להדיחן ביחד לכתחילה לא הותר שם אפי' לדעת הש"ע וכמ"ש הש"ך שם סק"ט ושאר אחרונים. כי כן מפורש באו"ח סי' תנ"ב ס"ב: יש ליזהר מלהגעיל כלי בשר וכלי חלב ביחד אא"כ אחד מהם אינו ב"י. וע"ש בפר"ח. א"כ, איפה, במכונה זו, לכאורה אין תקנה להדיח בבת אחת כלי בשר וחלב אפי' לדעת השו"ע אלא א"כ אחד מהם אינו בן־יומו, והוא ג"כ נקי מלכלוך לגמרי, כמובן, כי באופן כזה הרי לא הצריך מרן ליזהר אפילו לכתחילה כמפורש באו"ח, והטעם כמ"ש הגר"א (שם) וכ"ה בב"י בשם סמ"ק, דבן יומו מותר שמקבל טעם פגום, ושאינו ב"י ג"כ מותר דמקבל נו"ט בר נו"ט דהיתרא.

וגם לשוטפם בזאח"ז בכ"ר, כששניהם בני יומן נפל מחלוקת בין מרן ומור"ם ז"ל, דמדכתב בהג"ה (שם) ודוקא שהודחו ביחד ובכ"ר אבל

בזה אח"ז וכו' הכל שרי — מוכח דדוקא שהודחו בדיעבד שרי אבל לא להדיחם לכתחילה אפי' בזאח"ז, וככה מפורש בספרו ד"מ, וע"ש היטב בש"ך ס"ק ט"ז וגם סק"ג ודו"ק. אך מהשו"ע באו"ח הנ"ל נראה ברור דבזה אח"ז אי"צ ליזהר לכתחילה אפי' שניהם ב"י. וכמ"ש המג"א (ש סס"ק ח') וז"ל: כלי בשר וכלי חלב ביחד — פי' שתוחב אותם בפעם אחת ביורה ואין ס' ביורה נגד שום אחד מהם. ואעפ"י שהעט"ז כתב דמ"ש בשו"ע ביחד הוא לאו דוקא אלא ה"ה בזאח"ז אין להגעיל אם שניהם ב"י, ודלא כמ"א — כבר דחה דבריו הרב מחצית השקל דהדין עם מ"א, ולשון השו"ע שפרט ביחד הוא דוקא יעו"ש, ובכף החיים.

ב.

ועתה מה לעשות במכונה זו כדי להתיר, גם לשיטת רמ"א, להדיח בה לכתחילה כ"ח וכב"ש ב"י לפחות בזאח"ז?

הנה יש מדקדקים להוסיף שם בינתיים הדחה חשמלית מיוחדת ליורה הריקנית לבדה, לשם הגעלה המועילה לפלוט מה שבלעה מכלי הקודם לה. אך קשה בודאי לסמוך על הגעלה כזו. כי הב"י והרמ"א בסי' תנ"ב כתבו בשם תה"ד וסמ"ק וש"פ דאין הגעלה מועלת כלום אלא דוקא ברותחין שמעלים רתיחה אבל היד סולדת בהם לא מהני יעו"ש. ובמכונה זו, כידוע, אין מימיה רותחין כ"כ להעלות קצף ואבעבועות. והגם שאפשר לדחות דהכא כיון שבליעת היורה היתה ע"י מים שאינם מעלים רתיחה — כבולעו כך פולטו כמ"ש בהג"ה סי' תנ"ב שאם נשתמש בכלי רק בחמי טבריה מגעילו בהם, מ"מ עדיין יש פקפוקים נגד תקון זה.

(א) ידוע מ"ש המג"א בסי' תק"ט, להגעיל כלי חלב לאכול בו בשר או איפכא העולם נוהגים איסור בדבר.

(ב) הרמ"א בסי' תנ"ב כתב נהגו שלא להגעיל שום כלי ב"י — כלומר שאפי' הוא לבדו, בין יהא מאיסור בין מחלב לבשר או איפכא כמפורש במאמ"ר ובש"פ שם. ויורה זו כשמגעילה בינתיים היא בת יומה מבליעתה האחרונה ע"ש במחצית השקל ודו"ק.

(ג) לכשנתבונן נראה שהגעלה שבין כ"ח לכ"ב ליורה זו אינה מעלה ולא מורידה לפי שאחר שפולטת יכולה לחזור ולבלוע. מה תאמר? היא רק נו"ט דהיתרא בלעה — אבל הרי גם לפני הגעלתה יש כבר שלשה נ"ט בר נ"ט דהיתרא: הבשר בקערה, הקערה במי ההדחה והמים ביורה, וכולהו

בשר דהיתרא, וקדמו לפליטתה במים ובכלי חלב שהודחו אח"כ. ואפ"ה, לשיטת הרמ"א אסורה לכתחילה הדחת האחרונים בזאח"ז כאמור.

ג.

זכדי לעמוד על יסוד צורך ההגעלה והסברתה כהוגן אעתיק כאן מ"ש הר"ן בפרק כ"ש: וא"ת היכי סמכינן אהגעלה דילמא בתר דפליט הדר בלע, תירץ הר"ז ז"ל שאין מגעילין לעולם אלא באחד משני ענינים: או שהוא מגעיל בכלי בשר ושיהא במים ס' כנגד כל פליטת הכלי שהוא מגעיל, ובענין זה הוכשרו כל כלי מדין שהיו בני יומן. או שהוא מגעיל כלי שאינו ב"י בכלי אסור שגם הוא אינו ב"י, ואין משגיחין בשיעור המים כלל, לפי שנו"ט לפגם, ואעפ"י שחוזר ובולע אין בכך כלום. והפר"ח בסי' תנ"ב כתב שכן עיקר. וממילא נבין שבנ"ד לא שייך תירוץ הר"ז הנזכר, וכאמור. ולכן הגעלת היורה שבמכונה לא לעזר ולא להועיל, ודו"ק.

(ד) לי צ"ע כעת בעיקר יורה זו העשויה מחומר פורצלין אם דינה ככלי מתכת ואבנים וגללים דמהניא להו הגעלה לפליטת האסור, או אפשר שדינה ככלי חרס. בשעת פנאי מוכשרת יש לעיין ביחוד במחזיק ברכה או"ח סי' תנ"א (אות י"ד) ובשיו"ב יו"ד סי' ק"ב אות ג', ובשו"ת חיים שאל סי' ל"ח, ובפתחי תשובה סי' קכ"ב אות ג', ובזכל"א אלקלעי ח"ג אות כ' (כלי עץ) ואכמ"ל.

והנה רוב השקו"ט שלמעלה היא נחוצה כפי האומדנא, בהשקפה ראשונה, לדון היורה שבמכונה זו כדין כלי ראשון דקי"ל בסי' צ"ח ס"ד המבשל בקדרת אסור בת יומה צריך ס' כנגד כל הקדרה, שאין אנו יודעים כמה בלעה.

אמנם אחר התבוננות הדעת נוטה שאין למכונה כזו דין כלי ראשון, לפי שכ"ר נקרא שהרתיחו בו מים על האש, אפי' אינו עתה על האש כמפורש באו"ח (סי' תנ"א ס"ג), ויורה שבנ"ד מעולם לא הושמה ממש על האש להרתיח מימיה, והחמים זרמו לתוכה דרך צנורות.

ועוד כי מדת חום המים המעלים רתיחה בכלי ראשון, היא, כידוע, מאתים ושתים עשרה מעלות, והנה כאשר מדדנו מימי המכונה הרגילה פה, נוכחנו שמדת חומה אינה מגיעה ליותר מק"ן מעלות. ובכן אין למים אלו יותר מדין עירוי מכלי ראשון שאינו אוסר אלא כדי קליפה כמבואר בסי' ס"ח ס"י. וידוע מה שכתבו הפוסקים כיון דעירוי אינו מבשל אלא כדי קליפה מסתמא יש במי הדחה ס' נגד הקליפה.

ובעיקרי הד"ט יו"ד סי' י"א אות י"ג הביא גם מ"ש הרב דמשק אליעזר בשם האו"ה כלל פ"ה ס"ק ע"ב דמסתמא בכל קדרה יש ס' נגד השומן הדבוק. ובזכור לאברהם חיו"ד אות ט' (טעם לפגם) הביא שכן הסכמת רוב האחרונים. ובנ"ד שהמים מקלחים ביורה זו בכמות גדולה הרבה משיעור המים הרגילים בהדחת כלים שבכיור — מסתבר שיש כאן ס' נגד הקליפה וגם נגד מעט מזעיר מהשומן הדבוק שאינו נאסר אלא לפי המדומע. שכ"כ המרדכי פרק כל הבשר ה"ד הברכ"י בשיו"ב סי' צ"ד — אין המרק הנאסר אוסר אלא לפי חשבון שיש מדומע בו מן האסור וכו' דתנן אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון עש"ב. ולהסבר הדברים עיין בס' כף החיים למהרי"ח סופר ז"ל בסי' צ"ג אות ח'.

ד.

והנה נזדמן לידי ירחון הפרדס שנת תשי"ב חדש חשון וראיתי בסי' ט' שהרב מנחם סג"ל פאלאק מגיר־יחרק טפל בענין מכונה חשמלית זו. רק שהשאלה שהוצעה לפניו נזכר בה שהמכונה פעם מדיחין בה כלי בשר ופעם כלי חלב. והרב סג"ל דעתו נוטה להתיר עפ"י היסוד שהנחנו למעלה שאין למכונה זו דין כלי ראשון, ומסתמא יש במימיה ס' נגד הקליפה. ומפני שאין הירחון הנ"ל מצוי בידי כ"א, הריני מעתיק פה תמצית דבריו הנחוצים לענין, וז"ל:

ומה שיש לצדד בזה להתיר הוא משום דאע"ג דאין במי הדחה ס' נגד לכלוך שבכלי, כדעת האו"ה ל"ד דין י"ז הובא בשפ"ד סי' צ"ה סק"א, אבל להלן ס"ק ב' כתב הפמג"ד בשפ"ד דכיון דעירוי אינו מבשל אלא כדי קליפה מסתמא יש במי הדחה ס' נגד הקליפה, והכא הרי המים באים בתוך הקלחת של המכונה בדרך עירוי. [המכונה מתחילה להזרים מים רותחים בחום של 133 מעלות, והמים זורמים בתוקף גדול וחודרים לתוך הכלים במשך ששה רגעים. ואח"כ נפתח נקב אחד מתחת והמים עם הלכלוך יוצאים והכלים נקיים. ואח"כ נפתח שוב זרם של מים בחום של 125 מעלות ושוטפים שוב את הכלים. משך המים השניים הם רק שלשה רגעים ובכל ג' פעמים (?) כמות המים היא שמונה גאלונים].

וא"כ אפי' אם נבלע הלכלוך בתוך הקלחת עד כדי קליפה, המים השניים אפילו אי מחשבינן להו למי הדחה יש בהן ס' נגד הקליפה.

ובאמת גם בלא"ה איכא כאן ס' נגד הלכלוך לפי האו"ה הובא בט"ז סי' צ"ב ס"ק ב"ד דאין בקדירה מן החלב אלא לפי שיעור המדומע במים

דהא בהיתר לא חשבינן כל החתיכה כבליעה עצמה, ונגד הדבר המועט ההוא מסתמא יש ס' בבשר עכ"ל. וה"נ הלכלוך הזה אינו נבלע בקלחת אלא עם המים ומשערין לפי המדומע.

זעוד הא דאיתא באו"ה שאין במי הדחה ס' נגד הלכלוך, אינו ודאי אלא ספק, והכא הרי פשיטא דליכא אלא איסורא דרבנן, ואזלינן בספיקא לקולא. ולפי השערה יש בשמונה גאלונים מים עכ"פ ספק ס' אפי' נגד הלכלוך של הרבה כלים שהונחו בתוך הקלחת, בפרט כשהוסר מהם כל פירור ולא נשאר בהם אלא הלכלוך שע"ג דפנות זת"ד הרב סג"ל.

והנה אם כנים אנחנו בזה שהחלב או הבשר הבלוע ודבוק בג"ד אין בו בכדי נו"ט במים המרובים שבמכונה זו — אז ממוצא דבר נלמד שאי"צ לצמצם ההיתר בהדחת הכלים בזאח"ז דוקא כנזכר בשאלה שב„הפרדס" — אלא גם להדיחם בה ביחד, כ"ח זכלי בשר, יש להתיר מה"ט שיש ס' במים ובכלי חלב נגד הבשר הנבלע בהם וכן להפך. דמה בכך לצרף א' מן האיסורים עם ההיתר להרבות שיעורו הרי קי"ל איסורין מבטלין זא"ז זבחים (עח.) והרמ"א בסוס"י צ"ח כתב: וכ"ש בשני זיתים א' של גבינה וא' של בשר דכל א' מבטל חבירו.

ה.

כ"ז כתבתי לרווחא דמילתא ומשום דקושטא הוא דאינו נראה שיהא למכונה זו דין ד"ר. אמנם שבתי וראיתי דמטעם אחר יש להתיר בפשיטות להדיח ביורה זו כ"ח וכלי בשר, אפי' בבת אחת והם בני יומן וג"כ אינם נקיים משומן שע"ג. והוא מהטעם שכתב מרן בסי' צ"ה ס"ד וז"ל: יראה לי שאם נתנו אפר במים חמים שביורה קודם שהניחו הקדירות בתוכה אעפ"י שהשומן דבוק בהן מותר דע"י האפר הוא נותן טעם לפגם עכ"ל.

והגם שהט"ז וש"ך פקפקו בדין זה כבר הגאון חכם צבי בתשובה סי' ק"א השיב כהוגן ע"ד והסכים להלכה ולמעשה כדברי השו"ע. דהאפר וכן הבורית פוגם. וכן התיר בפשיטות צ"צ בתשובה סי' צ"א, והעיד כמו כן על הבורית שהיא פגומה מאד, ובעל כנה"ג בהגב"י אות מ"ו כתב דהל"ח ודמש"א קבלו דברי השו"ע בספ"י וכן נוהגים בהרבה מקומות. וכ"כ בי"ד סי' מ"א. וכן רבינו חיד"א בשיו"ב אחר שהביא דהכנה"ג החמיר כששניהם ב"י מסיק דלענין הלכה אנן אתכא דריש גלותא סמכינן, דשלמים וכן רבים סוברים כדעתו, ומה גם דפשט המנהג כדעתו ז"ל כמ"ש הכנה"ג שנהגו כמרן עכ"ל. וכ"כ מהר"י עייאש בס' בית־יהודה סי' ס"ב ה"ד עיקרי הד"ט

סי׳ יו״ד אות ב׳, ובסי׳ י״ח אות י״א הביא עיקרי הד״ט שגם הרב פ״ת, ובעי חיי יו״ד סי׳ קל״ד, וזכנסת יחזקאל סי׳ ס״ח ומקום שמואל סי׳ ע״ד, ורבו של מהרי״ע כולם ז״ל פסקו להתיר, ושם סיים: וראויים עמודי ההוראה כאלה להקל לגמרי אפי׳ שלא במקום הדחק ע״כ.

והנה ידוע שבמכונה זו קבועה בפנים כעין קופסה, פתוחה שממלאים אותה בורית לפני שסוגרים המכונה ועם זרימת המים ולחץ הקופסה היא מתהפכת ומתפזר אבקה לכל עבר וזווית. ובורית זו המתערבת במים החמים, לפני שטיפת הכלים, דיה לעשות את פליטת הכלים וגם השומן הדבוק בעין — גו״ט לפגם. והיורה ושאר כלים הבולעים ממימי הדחה עם השומן שבעין לא בלעו אלא טעם פגום שנפגם בבורית ומותר דהאפר פוגם בכלי שאינו ב״י וכאמור (ועיין בי״ד חיו״ד סי׳ מ״א ודו״ק). והנה מהאמור יוצא מאיליו, כי כמו כן, כשמדיחין כלים בכיור שמותר, מצד הדין, לרחוץ בבת אחת כ״ח וכלי בשר, אפי׳ הם ב״י ומלוכלכים — אם נזהרים לערב בהם בורית תיכף ומיד לפתיחת הברזא של מים החמים עליהם להתחיל בליעתם בנט״ל. ולכשתעיין תמצא שהיתר רחיצת שני הכלים בכיור, אדרבא עדיף ממכונה הנ״ל, לפי שבכיור המים אינם שוהים כלל על הכלים אלא מיד לקילוחם יורדים ושוקעים בנקב הלאה. וידוע מ״ש בדרכי תשובה סי׳ ק״ה ס״ק ח׳ בשם ספר חמודי דניאל דאינו נאסר תיכף אם סילק מיד אלא א״כ שהה קצת ע״ש.

ז.

ואגב יש לפרסם פה טעות מקצת ההמון החושבים שאפשר להגעיל כלי במימי כיור זה כשהיס״ב. ח״ו לא תהא כזאת בישראל, וקדרה כף ומזלג וכיוצא הנגעלים שם, הן ב״י והן אב״י, עדיין באיסורם הראשון לגמרי עומדים אליבא דכו״ע. כי כנזכר למעלה, מדת חום המים האלו הנמשכים בסילון לכיור, לא למעלה מק״ן מעלות. ואין הגעלה מועילה אלא במעלים רתיחה שמדתה 212 מעלות, ובפרט לאותן הכלים שכמו כן קבלו בליעתם אז ע״י רתיחה גדולה כזו. ואכמ״ל.

ז.

ופה כדאי, אולי, להסביר בארוכה דברים אחדים, הגם שהם פשוטים למעיינים, ודומים כעין משנה שאינה צריכה.

שמא יטעון הקורא בשו״ע אם נתנו אפר במים וכו׳ דמרן לא התיר כ״א בדיעבד ולא לכתחילה — כשם שקדרה שבשל בה בשר לא יבשל בה

חלב אפי׳ אינה בת יומה, דגזרינן אטו בת יומה (יו״ד סי׳ צ״ד). זה אינו שהרי מדינא מגעילין לכתחילה כלי שאינו בן יומו, ואין משגיחין בשעור המים כלל — לפי שנותן טעם לפגם, וכמ״ש באו״ח סי׳ תנ״ב הנ״ל: יש ליזהר מלהגעיל כ״ח וכב״ש ביחד אלא א״כ אחד מהם אינו בן יומו ע״כ. אלמא כשאינו ב״י אי״צ ליזהר. וז״ל הר״ן בפסחים פרק כל שעה: להגעיל כלי שאינו ב״י בכלי אסור אעפ״י שחוזר ובולע אין בכך כלום. וא״ת א״כ מה הועלנו בתקנה זו והלא אפי׳ קודם הגעלה מה שבתוך הכלי פגום הוא, ואפ״ה צריך הגעלה — לא היא דהתם תחילת בליעתו מן המשובח הוא, ורואין אותו כאילו הוא בשבחו עד שיפלוט, שחשו חכמים שאם אתה מתיר לו להשתמש בו לאחר יומו — שיבא להשתמש בו אפי׳ ביומו. אבל כל מה שבולע מן הפגום מותר ע״כ. וכעין זו כתבו התוס׳ בסוף ע״ז (עו.) והרא״ש שם. והב״י בסי׳ צ״ד גבי כף שאינה בת יומה — כתב שכיו״ב כתב הרשב״א ג״כ בסוף בית התערובות. וכ״כ הפר״ח בריש סי׳ תנ״ב.

גם הרמ״א בסי׳ צ״ה ס״ג כתב שאם א׳ מהכלים אינו ב״י מבליעת כ״ר אז כל הכלים מותרים ע״ש היטב.

באופן מדברי כולם למדנו ברור כשמתחילה קיבל טעם לפגם שרי הכלי אף לכתחילה. ועיין בוכל״א אלקלעי ח״ב הנ״ל.

ח.

ודע כי ברור כמו כן, שאין מקום לאסור הדחת כלים באפר זה לכתחילה — משום דאין מבטלין איסור לכתחילה — שא״כ תימה על עצמך היכי שרינן להגעיל כלי בן יומו כשיש מיהא במים ס׳ לבטל פליטתו — הא הו״ל מבטל איסור לכתחילה!

אלא שגם בזה האיר עינינו הר״ן ז״ל בע״ז פרק אין מעמידין, גבי קנקנים של עכו״ם (שם לג:) שכ״כ: לא אמרו אין מבטלין איסור לכתחילה אלא במתכוין לערב אסור בהיתר, כדי ליהנות ממנו. אבל המתכוין להכשיר הכלי ואינו נהנה מן האסור שרי. וה״ט דהכשירה תורה כלי מדין בני יומן בהגעלה עכ״ל.

והפר״ח בסי׳ הנז׳ כתב שכן תירץ גם הסמ״ג. גם הב״י בסי׳ פ״ד (סי״ג) גבי דבש שנפלו בו נמלים, יחממנו עד שיהא נתך ויסננו — כתב בשם אורחות חיים שאין כאן מבטל איסור לכתחילה כי אין כוונתו אלא לתקן הדבש. וכיו״ב כתבו החק״ל „חי״ד סי׳ מ״ב) והחס״ל (חי״ד סי׳ ו׳) ה״ד כף החיים סי׳ פ״ד דחומץ שיש בו תולעים יסננו ויבשלו, ובסינון

שני יצא החומץ נקי מתולעים. והביאו ראיה מהרשב״א והר״ן דכשאינו רוצה ליהנות מהאיסור אלא רוצה להפריד האיסור ולהשליכו לא מקרי מבטל איסור.

ובענין האפר בעצמו הברכ״י בסי׳ ק״ז ס״א גבי מבשל ביצים ונמצא באחת מהן אפרוח ואין ס׳ בקדירה לבטלו — הביא בשם רבני המערב בכת״י: ונראה דאם נתן אפר עליהם בקדירה מותר לכ״ע אפילו לכתחילה.

גם בעיקרי הד״ט חי״ד (סי׳ י״א אות כ״א) הביא משם עדות ביהוסף (סי׳ מ״ב) שכן נוהגים במערב, שנותנים אפר לתוך המים ששולקים בהם הביצים, ואז כשנמצאת ביצה שיש בה דם או אפרוח מתירים שאר הביצים, שהרי מה שפלטה הביצה היה טעם פגום עם האפר הנבלע בה.

גם הרב מטה יאודה, ה״ד זכור לאברהם אלקלעי בח״א או״ח סי׳ תנ״ב, כתב דכך הם נוהגים להגעיל במים המעורבים בלישיאה דאז אין חשש אפי׳ יהיו הכלים ב״י משום דאפר נטל״פ עפ״י הוראת השו״ע וכו׳ והם דברים ברורים דלעולם האפר הוא פוגם וכמו שנתפשט המנהג עכ״ל.

ט.

באחרונה עלי להודות שבית מדרשנו הנוכחי, לע״ע הוא עני וריקם לגמרי מכל ספרי שו״ת, וביחוד מאותן שהופיעו בזמן האחרון, והמטפלים בשאלות נחוצות שנתחדשו בדורנו זה. בטח היו מועילים לי להאיר יותר שבילי ההוראה בקשר לשאלת המכונה המודרנית הנזכרת. ואחרי הופעת „הפרדס״ לשנת תשי״ב הנ״ל לא ראיתי עוד מי שנגע בענינה זולתי הרב משה נוסבוים פוקפסי ב״י בהמאור שנת תש״ך חדש ניסן, שם בקיצור רב יותר מדי, ובאף ובחימה ובקצף גדול, יצא לחרף הרבנים שהתירו רחיצת כלי בשר וחלב בזאח״ז במכונה אחת. ובמחי״כ מכלל כעס בא לידי טעות בהלכה של פרטים שונים ובשכחת מקרא מפורש: דברי חכמים בנחת נשמעים (קהלת ט׳ י״ז).

מפני שדרכו אינה דרכי וטעם ההיתר שלי לא מטעם אותם הרבנים שהביא — לא ראיתי צורך להעתיק דבריו, היורים זיקים, רק לשם שקו״ט ונצוח.

י.

סוף דבר, אליבא דהלכתא, מותר להשתמש במכונה זו, לקו״ד, לרחיצת כל הכלים אפי׳ ביחד והם ב״י, הן לנו הספרדים, והן לאחינו האשכנזים.

הרוצה להחמיר ולהשתמש בו פעם לכלי חלב ופעם לכלי בשר — או שמצריך אפי׳ להשהות הכלים מעל״ע ולנקותם ראשונה מהשומן הדבוק — ודאי רשאי הוא להחמיר על עצמו.

והמפקפק גם בזה, וחפץ גם יכול ליחד בביתו שתי מכונות תע״ב. אך הנוהגים להדיח כל הכלים ביחד במכונה ואפילו שלא בשעת הדחק, רק מחפצם, אולי, לחשוך בכמות המים שלא יתחממו וישפכו לריק, או משום שמרגישים כעין טירחא יתירה ובזבוז זמן כפול להמתין שתי פעמים ליום עד שהמכונה תגמור מרוק הכלים, ועד שהם יפנו א״ע עוד לסדר כל כלי במקומו הראוי — אותם הבריות המקילים יש להם על מי לסמוך אילן גדול מרן מהריק״א זצ״ל. ובפרט לנו הספרדים שקבלנו הוראותיו וגם פשט המנהג אצלנו כדעתו דעת עליון.

הנלע״ד כתבתי וצ״י י״מ, ברוקלין נ״י, ניסן ה׳תש״ך, מ. עבאדי ס״ט

סימן כ׳

לשון מהרש״א תמוה בענין כבד את ה׳ מהונך שבקידושין (לא.)

נשאלתי לפרש לשון מהרש״א בקידושין (לא.) בתוד״ה כבד את וכו׳, משמע שהעדיפו על כבוד המקום וכו׳ מהונך דהיינו ממחוננך וכו׳ עכ״ל כצ״ל. ולולי דברי התו׳ היה נראה לפרש שהעדיפו המקום דממחוננך משמע דלא ביקש אלא אם נתן לך הקב״ה תן לו וכבד אותו דהיינו כדאמרינן משלו תן לו אבל בכבוד או״א אף אם אין לך תתן להם דהיינו שצריך לחזור על הפתחים כו׳ וק״ל עכ״ד. והרואה יראה שהם כדברי התוס׳ ממש ומת הוסיף או גרע?

שאפשר ליתן אותם בייב גם כיון שמ"ש הם ניתנים לבטל בלא הרהור אחרון אם אינו יכול לבטל בלא הרהור אחרון אם אינו יכול לבטל בלא הרהור אחרון אם אינו יכול

לבטל לכתחלה שלעכו"ם לא שייך איסורים לקונסם עבור זה אף שעשה העכו"ם זה עבור הישראל, וא"כ גם הכא אף אם נימא שבמבשל במזיד בקדרה שאינה בת יומא קנסוהו לאסור מה שנתבשל לא רק לו אלא אף לאחרים שבשל בשבילם, נמי לא שייך זה בעכו"ם שבשל אף בשביל ישראל משום דאין שייך לקנוס להעכו"ם שאין עליו איסורים, ורק אם אמר להעכו"ם לבשל בקדרתו בלא הגעלה היה שייך לאסור מה שנתבשל מטעם דהוא כאילו בישל בידיו כדאיתא בש"ע שם ואם בבישל בידיו היה אסור המאכל גם זה היה לנו לאסור, וכדסובר שם הפמ"ג בישראל שאמר להעכו"ם לעשות לו הלעקוכן שמערב שם בשמים שנידוכו במדוך שלו האסור שאסור הלעקוכן משום דהוא כעירב ובטל האיסור בידים שאסור.

אך אולי יש לדחות הראיה ממהר"מ, דגימא בעובדא דמהר"מ דמה שעירב העכו"ם גם החלב של צאן הטרפה לא היה זה כלל טובת הישראל שקנה הגבינות שיעשה, שהישראל היה יותר רוצה שלא יערב שם חלב הטרפה אלא שהעכו"ם לצורך הרוחתו ערב שלכן לא נחשב זה שעשה התערובות עבור הישראל. אבל א"כ הא נצטרך לאוקמי גם הא דלעקוכן שהביא מהר"מ ראיה משם שמתר, דאירי בהיו שם גם בשמים שנידוכו במדוך כשר שלהישראל לא היה שום טובה, רק שהעכו"ם נתן שם בשמים שלו שנידוכו במדוך אסור לטובת עצמו שרק באופן זה התיר הגש"ד, ולא משמע זה דהי"ל לפרש שרק באופן זה מותר, וגם אם אירי כשיש אצל העכו"ם גם בשמים שנידוכו במדוך כשר מ"ט כתב הפמ"ג ויראה לי דאם ישראל אומר לעכו"ם לעשות לו לעקוכן אסור דכיון דאמר עשי לי משליכי כמאן דעריב בידים הא כיון שיש לו גם בשמים המותרין אין להחשיב שהוא כמאן דעריב בידים את האסורין כיון דהיה יכול לעשות גם מבשמים המותרין ורק בשביל הרוחת עצמו נתן בשמים האסורים, ול"ד להא דחולין דף ו' שאצל ע"ה הרי כל מה שיש לו הוא באיסור דמאי, אלא ודאי משמע דאירי דאין להעכו"ם אלא בשמים האסורים ומ"מ מותר בעשה העכו"ם עבור הישראל אם לא אמר לו הישראל לעשות, וא"כ הוא ראיה דאף בעשה העכו"ם עבור טובת הישראל ממש שלא היו לו אחרים של היתר נמי מותר, אף שהוא בדבר שאסרו לאכול כהא דאירי התם בעירב משל איסור פחות מששים משום קנס.

אבל בעצם דין עבר ובישל במזיד בקדרה שאינה בת יומא לא נמצא בגמ' ובפוסקים שקנסו לאכול מה שנתבשל, דסתם איתא בע"ז דף ע"ה וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושלא יגעיל מותר, וכן סתם הרמב"ם בפי"ז ממ"א ה"ב שכתב ואם לקח ובישל בהן מיום שני והלאה התבשיל מותר, וכן סתם המחבר בסימן ק"ג סעיף ה' ובסימן קכ"ב סעיף ו', משמע שאף במזיד מותר התבשיל, ומש"כ המחבר אעפ"כ אסור לומר לעכו"ם בשל לי ירקות בקדרתך שכל האומר בשל לי ה"ה כאילו בישל בידיו, פשוט שהוא רק לענין האיסור לומר זה לעכו"ם שהוא כמבשל בעצמו אבל לא לאסור התבשיל שאף בבישל בעצמו מותר המאכל, והוא דלא כדהביא בדרכי תשובה סימן קכ"ב ס"ק כ"ז בשם חמודי דניאל שאסור התבשיל דהוא דבר תמוה לחדש מעצמו איסור שלא נמצא בגמ' ובפוסקים. אבל גם הלב"ש הא משמע שסובר כן דאם ליכא איסור על התבשיל לא שייך להסתפק ספיקת הלב"ש בבישל עכו"ם לצורך ישראל אם אסור ויקשה גם על הלב"ש מגא לו זה אבל מצאתי שסובר כן הרשב"א הובא בב"י שכתב על הדין דאסור לומר לעכו"ם בשל לי בקדרתך שאסור אפילו בדיעבד לאכול מי שעשה כן ולמי שעשה בשבילו מטעם דהוא כמבטל האיסור לכתחלה דמי, ועיינתי בספר תורת הבית הארוך בית ד' סוף שער ד' מפורש כן, וזהו מקור הלב"ש וחמודי דניאל. אבל עיין בר"ן חולין דף ו' שהביא דברי הרשב"א אבל רק התחלת דבריו שאסור לומר להעכו"ם בשל לי בקדרתך משום דהוי כבישול בעצמו, ולא סוף דברין דגם בדיעבד אסור לאכול וכמו שגם המחבר בש"ע לא כתב דין זה אלא לענין האיסור לכתחלה ולא בדיעבד, וא"כ משמע שלא פסקו כהרשב"א לענין לאסור התבשיל. ודמיון הרשב"א למבטל איסור לכאורה תמוה דהתם אירי לשבת שהוא דבר האסור והנידון הוא רק מצד שנבטל אבל באינה בת יומא הרי הוא כאינו דבר אסור ורק שאסור התשמיש בהכלי שאיסור התשמיש אינו עושה איסור על המאכל שנעשה בו, והוא כמו בנשתמש עד שלא יטביל שג"כ נאמר בחדא מחתא שמותר ששם ודאי אף בנשתמש במזיד מותר, דהא הטעם כתב הראב"ד שהביא הר"ן סוף ע"ז שלא שייך לאסור כיון שליכא בליעה כלל שטעם זה הוא אף במזיד, וכן הרא"ש שם כתב דלא מסתבר כלל לאסור בנשתמש קודם טבילה כל מה שבתוכו, שלשון זה הוא אף למזיד, ולכן משמע שפסקו דלא כרשב"א בזה.

ויש להביא ראיה מהד"מ סימן קכ"ב אות ב'

הם אינם רק ערוץ לשמוע מה שהם רוצים לשמוע. אם מנקודת מבט מסוימת אפשר לומר שהם מעבירים מידע, אבל הם לא מסוגלים לעשות זאת בלי לפגוע בעצם הדבר. הם מבטיחים לנו שהם מגיעים אל הדבר עצמו, אבל הם לא מגיעים אל הדבר עצמו

שנפל לתוכו אבל אי נפל לקדרה ואינו נותן טעם אע"פ שאם נפל למקום אחר נתן בו טעם בטל עכ"ל וצ"ע לדבריו אמאי מין במינו אינו בטל דהא אינו נותן טעם באותו קדרה וכ"כ בעצמו שם [סב] דחבלין בחבלין או ציר בציר בטל וצ"ל דמיירי במין במינו שאין טעמן שוה אלא שנקראים בשם אחד דקיימא לן דבתר שמא אזלינן או מיירי בדברים המתקנים הקדרה דמקרי מין במינו אע"פ שאינן שווים בטעם ולא בשם כדלעיל כלל וסי' ע"ד וכתבו התוספות פכ"ה לעניין מלח שעל הבשר אע"ג דלטעמיה עבידי אינו אוסר אלא אם אסור מחמת עצמו אבל אם אינו אסור רק שבלוע מחמת דם אינו אוסר אלא כמו שהיה כולו דם [סג] דאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שאיסורו

מנחת יעקב

[סב] דחבלין בחבלין או ציר בציר בטל. וכ"כ הסמ"ג לאוין דף נ"א סוף ע"ד ומהר"ם מרוטנבורג דפוס וינציאה סי' מ"ו אכן עיקר דין זה נובע ממתני' פ"ב דהערלה כל המחמץ והמתבל והמדמע והתם לעניין מין במינו דוקא קאי ומשמע אע"ג ששווים בטעמו מ"מ כל שכנגדו בשאינו מינו יש בו כדי לתבל או להחמיץ אוסר וכן מבואר ומוכח להדיא מדברי הרמב"ם פט"ז מהמ"א דין א' וב' וכ"פ מהרי"ן חביב בתשובה ס' פ"ח בפרושו להרמב' והא דנקט שם הרמב"ם שאור של חיטין שנפל לתוך עיסה של חיטין ולא נקט שאור שנפל לתוך שאור נקט לשון המשנה דערלה ולא תנא המתני' אלא בהווה כמו דתני שם ג"כ במשנה ד' גריסי' עם עדשים וכמ"ש שם בעל תוס' י"ט אבל באמת אף שאור בשאור וחבלין בחבלין דינא הכי כל שיש בו כדי לתבל או להחמיץ אלו היתה מין אחר וכמו שפ' הרמב"ם ואו"ה עצמו בעיסה מחומצת וקדרה מתובלת והוא משנה פ"ב דערלה משנה ט' ואף רש"י דמתיר היינו משום שהוא נ"ט לפגם משא"כ שאור בשאור דליכא פגם אף הוא מודה וגם הראיה שהביא הסמ"ג והאו"ה מדאיתא פג"ה דלר' יהודה ציר דגים טמאים בטל במאתי' של ציר טהור אף שבקדרה מים ובשר לא היה בטיל אפי' באלף אין ראיה זו מוכרחת דאפשר במים ובשר ג"כ בטל משום דציר עצמו לאו לטעמיה עבידא רק המלח ואין הנאסר יכול לאסור יותר מהאיסור עצמו ויותר תמוה שהאו"ה עצמו בכלל כ"ג דין ו' כתב בשם כל גדולי הפוסקים דאף לר' יהודא דהצריך בציר מאתים היינו דוקא ציר בציר אבל בשאינו מינו דאין דרכו ככך בטיל בס' לכל היותר ואדרבה איכא למידק אפכא מההיא דציר דאף שהוא מין במינו ולא בא להטעים אפילו שכנגדו באינו מינו מ"מ הצריך ר"י מאתים מין במינו כיון שהוא חמוץ וחריף א"כ כ"ש בשאר דברים חריפי' ודעבידי לטעמ' בשא"מ דאוסרים אפי' במינו כדעת הרמב"ם גם מ"ש בתשו' מהר"ם רוטנבורג שכן מוכח בש"ס פ' השוכר את הפועל דף ס"ו גבי תבלין שנים ושלש שמות לא מוכח מידי דקי"ל כמ"ש תוס' שם דמיירי שידעינן בוודאי שנתבטל טעמו וכ"כ מהר"מ עצמו שם בסוף התשובה וכן הוא דעת כל הפוסקי' וכמ"ש לעיל ס"ק ס', וצ"ע לדינא:

[סג] דאין הנאסר יכול לאסור. וכתב הט"ז בסימן צ"ח ס"ק י"א ודוקא בדבר דעביד לטעמי' הוא של איסור ונפל להיתר אז אינו בטל בס' אבל אם הדבר דעביד לטעמי' הו' של בשר או חלב ונפל לבשר או חלב אז שפי' בטל בס' כיון שאין האיסור מחמת עצמו רק מכח התערוב' עכ"ל ובאמת לא ידעתי מאין יצא לו כל זה דמשמעות פוסקי' ראשונים דאין לחלק בהכי וכן משמע בכלבו סי' ק' ד' קי"א ע"א וכ"מ להדיא מאו"ה כלל כ"ה דין ה' ודין ח' וכלל מ"ו דין ד' דאין לחלק בזה ועוד דהא קי"ל בסי' ק"ה סעיף ז' דבשר וחלב חשיב איסור מחמת עצמו וכן מבואר לעיל וכ"כ הט"ז עצמו כמה פעמים אלא

יכול לילך לשם וזהו דעת ספר התרומה והכי נהוג וכן כתב מהרא"י ריש ש"ד וכתב בית יוסף סימן קי"ב דכל מידי דעביד לטעמיה אפילו אינו רק איסור דרבנן אינו בטל כל זמן שנותן טעם:

כא וכל זה לא מיירי אלא בכלים שהם בני יומן או באיסור שאינו פגום אבל באיסור הפגום או בכלי שאינו בן יומו אינו אסור מיהו חכמים אסרו לבשל [סד] אפילו בקדרה שאינו ב"י [סה] אטו ב"י והא דחשיב כפגום היינו שהקדרה מקונחת יפה ואין בו איסור דבוק אבל לא הדיחו יפה שהאיסור הוא בעין אינו נפגם בשהיית יום אחד וכתב ב"י דכן הוא הסכמת הפוסקים ודלא כר"ן שכתב בשם הרמב"ם דאפילו באיסור בעין שייך פגימה וכתב באו"ה דמ"מ [סו] אם יש ששים נגד האיסור הדבוק מותר דמה שדבק הוא בטל בששים [סז] ומה שבלוע בקדרה הוא נפגם כבר ושיעור פגימה נהגו כדעת רש"י שאינו בן יומו דהיינו מעת לעת וכ"כ מהרא"י בהג"ה ש"ד וב"י והאגור כתב דכן נהגו העולם ובאשכנז נהגו כר"ת דלינת לילה פוגמת עכ"ל וכתב המרדכי פ' אין מעמידין דאם בשל דבר חריף בקדרה שאינה בת יומא אסור דאגב חורפיה מחליא ליה וכן פסקו האגור וב"י בשם המרדכי משמע דס"ל דהכי נקטינן וכ"כ האו"ה וכתב דכן נהג מהר"ש וכן משמע בא"ח סי' תמ"ז ודלא כתשובת הרשב"א סי' תצ"ז דכתב דאין לחלק מיהו דוקא דבר חריף ממש אבל מרקחת העשוי בדבש או כדומה שרי דהא כתבו הפוסקים דאוכלין מרקחת של עכו"ם מטעם דסתם כליהן אינן בני יומן ולא מקרי דבר חריף דהדבש מבטל טעם החריפות וה"ה בשאר תבשיל אע"פ שיש בו תבלין [סח] לא מקרי משום זה דבר חריף וכן כתב באיסור והיתר וע"ל כלל וסי' ס"א:

מנחת יעקב

היכא שהוא רק דבר בלוע אז אינו אוסר מטעם זה שכתב הרב דאין הנאסר יכול לאסור: [סד] אפי' בקדרה שאינו ב"י. בתשובת נחלת יעקב סי' כ"ג וכ"ד וכ"ה ומ"ב כתב בשם חכמי וינציאה דדוקא בכלי מתכות כיון דאית להו תקנתא בהגעל' אסרינן לכתחלה כלי שאינה ב"י משא"כ בכלי חרס דהיה צריך שבירה הוי כדעבד ומתירין הכלים לאחר השהייה דמעת לעת ושם בסי' מ"ב ומ"ג האריך להשיג על דין זה מכמה סוגיות דש"ס והר"ן והרשב"א ושאר פוסקים ומ"מ מסיק שם בשם הגאון ר' ליב סרוואל דבהפסד מרובה יש להתיר הכלי חרס להשתמש בו אחר מע"ל דהוי כדעבד ליון שהוא הפסד מרובה וכה"ג כתב הר"ן בפסחים פרק כ"ש וכן דעת מהר"י חביב סי' קכ"א בדף קפ"ב, ע"ש:

[סה] אטו בן יומו. וכתב התו' והרא"ש סוף פ' השוכר את הפועל הטעם דגזרינן יותר בקדרה מבמאכל כי הקדרה היה בו איסור קודם שנפגם אבל התבשיל לא היה בו איסור מעולם ועוד בתבשיל ליכא למגזר דלמא אכיל בנתבשלה בבת יומא דהא לא שכיח לבשל בבת יומא הואיל ואסור לכתחלה אפי' כשאין בת יומא עכ"ל, ועיין באו"ה כלל ל"ג דין ח' שכתב טעמים אחרים לחלק והנפקותא בזה לדינא, עיין בסמוך ס"ק ע"ג:

[סו] אם יש ששים. ובאו"ה כלל ג' דין ב' ודין י"ג וי"ז דמסתמ' בכל קדרה יש ס' נגד השומן הדבוק, ועמ"ש לעיל כלל נ"ז ונ"ח וכלל נ"ט בדיני' אלו:

[סז] ומה שבלוע בקדרה הוא נפגם. וע"ל כלל נ"ח ס"ק ט"ו שכתבתי שכן דעת הראשונים והאחרונים דלא כמהרש"ל שפסק דאם הכלי אינו נקי אף מה שבלוע בו נפגם:

[סח] לא מקרי משום זה דבר חריף. רק אם כולו או רובו דבר חריף דרובו ככולו כ"כ

הלך לדרוש אל המלכים

המלך הרשע

[ראה מלכים ב' ט' ל"ד]

ויבא יהוא ויאכל וישת ויאמר לכו נא ראו את האשה הארורה ותקברו כי בת מלך היא: ויבאו לקבר ולא מצאו כי אם הגלגלת והרגלים והכפות ידיים: ויבאו ויגידו לו ויאמר דבר ה' אשר דבר ביד עבדו אליה התשבי לאמר בחלקת יזרעאל תאכלו בשרים את נבלת איזבל: והיתה נבלת איזבל כדמן על פני השדה בחלקת יזרעאל אשר לא יאמרו זאת איזבל: ויאמר אליהו אל אחאב אתה מצאתני אויבי ויאמר מצאתי כי התמכרת לעשות הרע בעיני ה': הנני מביא עליך רעה ובערתי אחריך והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל: ונתתי את בית אחאב כבית ירבעם בן נבט ואל בית בעשא בן אחיה אשר הכעסתני והחטאת את ישראל: וגם אל איזבל דבר ה' לאמר הכלבים יאכלו את איזבל בחל יזרעאל: המת לאחאב בעיר יאכלו הכלבים ואשר מת בשדה יאכלו עוף השמים: [ראה מלכים ב' ט' ל"ד]

[ראה מלכים ב' ט' ל"ד]

אמצע

הגלגלת* הלא אמר אליו אל אחאב אל תמצא אויבי* כי אם אמר אל אחאב אל תמצא אויבי* כי אם אמר אל אחאב אל תמצא אויבי* כי אם אמר

קל"ח ז"ה ס"ק ל"א) וכתב דזא דמקלקלין בי"ד נמי מהום
אילו נתבטל בהם מצוה אלא שהרב בעל ש"ך בד"ח (סי'
אף שהיין שהרה שם יפה ושנים אין בם לבליע כמו
(ע"ז ל"ג ע"ב) ד"ה מפלגין בין זמן דרחמאמר אבי אזלא
כמבטל אינו מבטל אמר ר"ל, אמר לה אבי לחתיר בשני חדשים יאח שבם
מלאני לבי להתיר בעין כל שכם בקדירה. ועכ"ז לא
הוא בהמן בעין. ומדבר אין בהם בהיתר, מאם כך
בהיתר עמ"ד אין בה בהיתר מעם לאסרו, מאם כך
ס"ל ק"ח ס ז"ל (א"ר) בכרש מבטל בדבר עומד נתון מעם ראשון
חבית יין שדבקו סרויה בבצק ואינו נתון מעם כבר
שיעור לדבר. ובמה מצינו אלא בדבר ד"ל (מ"ע) אינ"ל
מעינים אחם דאם בדבריהם אין אם בישלו בקדרה אחת
ס"ל בדע"א) נתן מעם לפם בפסח אסור. ואמרינ לזם
המחבשל בפסח מעם קדש ו קע"ל (ש"ע אי"ח פי' תמ"ד)
בשלו בה מן הבפסח שבקשו לאסור
קדום פסח והיותה נקיה, ואחר עבר עליו שנים
אשרו בתיב בקדרת בדל בה חמץ שבישלו בה חמץ שתחים ימים

← ולמעשה

אשרו בתיב בקדרת בדל בה חמץ שבישלו בה חמץ שתחים ימים
ומאה בתיב בקדרת בדל בה חמץ שבישלו בה חמץ שתחים ימים
ימים בלבד אלא אפילו בתוך ימים אלא אם כן הגעלה
עלתה הסיבה מה ר"ל הרי אלא הרבה בפסח ולא הגעלה
לעשות • ומה זו שבה בה ר"ל מה מה הגעלה עלתה יותר ר"ם הרבה עליה אלא אם בה בפסח
אלא אם בה בפסח ולא הגעלה עלתה יותר ר"ם הרבה עליה אלא אם בה בפסח

שאלה עה

אבל

מוחר, ואפשר. ראפילו בחתילה מוחר לבשל
בהן לאחר זמנו מחר לאחר זמנו (פסחים
כ"א ע"ב) דחמץ שנתם עשר חדש עברו עליו
ובכתב ר"ל (עיין לעיל) דאפילו
בהלילה מחר חדש ו מ"ל בבכר
אינו אלא בין שמחמון לאכול לאכול אסור אשרבה
ס"ל בבע"ב אבל בשרפו לגמרי ו מגיע
עד דרוקא אין לכל בלבד לכ"ע מחר לבקלקבו
ס"ל בע"ב אבל בשרפו לגמרי אבל בלבד לכ"ע מחר לבקלקבו
אינו אלא בין שמחמון לאכול לאכול אסור אשרבה
ובכתב ר"ל בבכר
בהלילה מחר חדש ו מ"ל בבכר
בהן לאחר זמנו מחר לאחר זמנו (פסחים
כ"א ע"ב) דחמץ שנתם עשר חדש עברו עליו
מוחר, ואפשר. ראפילו בחתילה מוחר לבשל
בהן לאחר זמנו מחר לאחר זמנו (פסחים
כ"א ע"ב) דחמץ שנתם עשר חדש עברו עליו

אבל

מוחר, ואפשר. ראפילו בחתילה מוחר לבשל
בהן לאחר זמנו מחר לאחר זמנו (פסחים
כ"א ע"ב) דחמץ שנתם עשר חדש עברו עליו

בחר ב"י חודש שרי, ואם באיסוריו שהן בעין אמרו אמר לפנ שהן בעין אמר ר"ל (חולין נ"ח ע"א) בהשוכה (מ"א פ' פ') לא חי לא מת דהוה כמעבא לעלמא, ולכך מכתם מהוראה (שם נ"ח ע"ב) ו תמרי דכרא שאין בה עצם אמרו רב"ל (חולין נ"ח ע"א) שאין מתקיים ב"י, ופי' הרשב"א

ובריה לקמן אמרינן מה"מ ב"י חודש מוהר לכתחילה שבו כעפרא דעלמא הוא, וכל כלים שמכניסים בהם לאחר ב"י חודש מוהר שכבר כלה כל לחלוחית היין סמ"ג) דעת האמוראים היין הנקרש ע"פ החבית ב"ק ל"ב ס"ל) דכל בכר הוא לגלגה ש"ב ל"ל) שם) ואף לא נעלם ר"ל (ב"ל) היין בחבית המכרש הנקראים דרדרייא אל נמשך מעם הוא על שמריו ולא הורק מכלי אל כלי וכו', הרי דוגיב על דרדרייה דכבר שאינו מה שאינו מעגלו ליה לאשתרויי עליה מפרק קמא דמגילה דף ל"ב ע"ב אני כבר מעלים מים אבל בלא מים לא מקרי דרדרייא אלא בשעתן מעם ד"ל ד"ל שלא מקרי דרדרייא אלא בשעתן הכינו אפים ואחר שמרי ש"ם נכנס לאחר ב"י הודש מורחים ואף שר"ת ו"ל (שם) וכתבו דאפילו דאפילה שרי (ע"ש) הם מעם כלל נדון.

ובן הרצים וזגים דרדרייא דיין נסך לכתר ב"י חודש נמר ואין בהם מעם מעם כלל נדון.

ב"ע אף שהמשקין עדיין בלועין בהם ריחם פג המעם אף שתשמישן צונן, הא הנך חרסין דמתניתין מסתמא מחנתין, דלמעמיל אמאי מהני מה שהן ישנו בקנקנים של חרס ניבא חיבתא, ואי לא, דכר ר"ל אשבחת דאדרבא מסיימא לן הך חרס של מים מעמת מעלים דבלבה הבליעתה מעמת זגין וגפה, אף שהן מעגים דהיינו שמעבר עליהן ב"ב חודש לאחר משום הדשיטא נמי מסא התנור מעשום משקין היוצאין מהן אף המשמישן בהם משקין ואילו בהרחין ב"ב חודש לאחר ב"ב חודש, ונהי דאקדרת ברזל אינא למיפרך לאחר ר"ל אשבחת דאדרבא מסיימא לן הך לא, דכר ר"ל אמאי מהני מה שהן בקנקנים של חרס מעמת מעלים מעמת זגין וגפה, דלמעמיל אמאי מהני מה שהן בקנקנים מעמת חיבתא, ואי הא מיהא אקדרת של חרס ניבא חיבתא, ואי מחנתין, דלמעמיל אמאי מהני מה שהן בקנקנים מעמת זגין וגפה, אף שהן מעגים דהיינו שמעבר עליהן ב"ב חודש לאחר משום הדשיטא נמי מסא התנור מעשום משקין היוצאין מהן אף המשמישן בהם משקין ב"ב חודש לאחר ב"ב חודש, ונהי דאקדרת ברזל אינא למיפרך לאחר ר"ל אשבחת דאדרבא מסיימא לן הך לא, דכר ר"ל אמאי מהני מה שהן בקנקנים של חרס מעמת מעלים מעמת זגין וגפה, דלמעמיל אמאי מהני מה שהן בקנקנים מעמת חיבתא, ואי הא מיהא אקדרת של חרס ניבא חיבתא, ואי מחנתין, דלמעמיל אמאי מהני מה שהן בקנקנים של חרס מעמת מעל

דהוה לה גזרה לגזרה, דבדבר המצוי ורגיל גזרינן גזרה לגזרה כדמוכח מההיא (עירובין ל"ד ע"ב) דנתנו בראש הקנה או בראש הקונדס דאף רבי מודה בו, ועוד מוכח זה בכמה דוכתי בתלמוד. וא"כ לפי חילוק זה בחמץ בפסח לבני אשכנז הנוהגים איסור כל י"ב חודש אף שהוא לפגם, יש לומר דבלאחר י"ב חודש מותר אפילו לכתחילה, כיון שכבר כלה כל לחלוחית שבו ואין בו טעם כלל ועיקר, וכין תוך י"ב חודש לאחר י"ב חודש ליכא למיגזר כדכתיבנא דקלא אית ליה. ואף דלכתחילה לא מלאני לבי להתיר לבשל בפסח (חמץ) בקדרה [של חמץ] שעברו עליה י"ב חודש, אבל בדיעבד ממני יוצאה הוראה הלכה למעשה להתיר התבשיל שנתבשל בה בפסח אף לדידן דאסרינן נותן טעם לפגם משום דאחר י"ב חודש ליכא טעם כלל.

והנלע"ד כתבתי.

הצבי אשכנזי ס"ט

שאלה עו

תשובת ה"ה מהר"ר נפתלי הכהן על הדבר

וזה טופס הכתב ששלח הגאון כמוהר"ר נפתלי הכהן הגדול נר"ו ר"מ ואב"ד דק"ק פרנקפורט דמיין, לידי.

פה פרנקפורט היום יום ו' עש"ק ח' סיון תס"ט לפ"ק.

צבי ורגיג וחמיד בעמודא דאורייתא בקדמייתא ובתרייתא. עדיפא פלפלא חריפא בידו תקיפא. פריו למאכל ועלהו לתרופה. להתיר פה בכח דהתירא דעדיף ויפה. יפה דעתו מגופה בשלש עשרה נפה. הוא ניהו אהובי מחותני כריעי כאח לי. הגאון הגדול המפורסם פרי עץ הדר כבוד מוהר"ר צבי הירש נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק המבורג ואלטונא יצ"ו. ולחתנו ידידו וידידי היניק וחכים המופלא והמופלג גבור בתורה כארי חביבי כבוד מהר"ר אריה ליב נר"ו וכל אשר לו שלום.

הנה הגיע מכתב פתוחי חותם מחתנו ידידו הנ"ל נכתב לבני הרב הגדול מוהר"ר מרדכי כ"ץ אב"ד ור"מ דק"ק ברודא, ובני שי' כבר הלך לדרכו על הרבנות שלו לק"ק ברודא, וראיתי שאגרת הנ"ל נאמרה ליקרות, ופתחתיו ומצאתי סימא בתוכו, דברים מתוקים מדבש, שלשה הוראות להיתר שהתיר הוד רום מעלתו, ובקוראי שנים ושלשה דלתות היו מתוקים בפי כיערת הדבש, ויאירו עיני לפום ריהטא להסכים עמו על כל הדברים, עם כל אלה לא נקרא בי דינא שריא כי בכאן אין הוראה לאיסור, ובעיני היו דברים פשוטים ומתוקים לאמיתה של תורה, והנחתי האגרת על השלחן, ואחר צאתי כה וכה בעסקי, נגנבה האגרת מעל השלחן ונאבדה, והסחתי דעתי מהדברים האלה, ועבור זה לא השבתי למכ"ת על הדברים, ולא חשתי להזהר להשיב מפני הכבוד ויראת ת"ח שגם לא נתייחד אלי הדיבור של חיבה וגם יצא מלבי. ועתה ככוא אגרת הזאת שנית מחתנו ידידו הנ"ל לא כתב הדברים עוד הפעם לחזור על הראשונות, ונשכח מאתי הדין האמצעי שהתיר האדון מכ"ת מה היה, רק הדין הראשון דין גיטל הלב ודין אחרון מדין הקדירות שבישל בהן בפסח שהתיר האדון.

והנה בשני דינין אלו ידי עם רום פאר מעלתו להתיר, וכל כי הני מילי מעליותא לימרו משמאי, ומחמת טרדת דיומא אי לאו האי יומא הייתי מאריך בראיות קצת, וטרדות המועד עכבוני בשגם שלא לצורך הוא, כי בודאי הקדירות שבישלו בפסח העבר שעברו עליהם כמה שנים לא שייך בהן נותן טעם לפגם, ואין בהם לא טעם לא עיקר רק הטעם בטל ומבוטל כעפרא דארעא, והא לכל הדיעות ישון י"ב חדש הוא חשוב כהגעלה ברותחין, ולכמה דיעות ומשמעות הישון הוא עדיף מהגעלה, ואיך עולה על הדעת לחדש דבר מעתה לאסור המותר, ולפי זה צריך לאסור כל הקדירות אף בהגעלה ואין להם תקנה, ואף אם יהיה איזה ספק בזה הלא רוב הפוסקים התירו נותן טעם לפגם בפסח, רק אנו נוהגים במדינות אלו להחמיר, הבו דלא לוסיף עליה במקום שאין יודעים בבירור שנותן טעם אף לפגם הוא אין להחמיר כלל, וגם האריכות דברים הם שלא לצורך

להכניסו, הא המוהל שלוחו, ושלוחו של אדם כמותו, וכיון שהמוהל מברך על המילה מה צורך לאב לברך להכניסו, הרי המילה היא בריתו של א"א. וי"מ דברכת להכניסו אינה כלל על המילה, רק האב משבח ומברך לד' שמיום ההוא והלאה מוטל עליו עוד מצות אחרות הנגררות אחר המילה, והם שמצוה לפדותו אם הוא בכור וללמדו תורה ולהשיאו אשה, עיי"ש.

וכיון דבכללן הוא ללמדו תורה שזהו חיוב גמור על אבי אב הבן כדאיתא בקידושין, ועיין בכ"מ הל' ת"ת (פ"א ה"ב) דמחויב אפילו לשכור מלמד ללמוד עם בן בנו, וא"כ להכניסו שייך יותר על אבי האב. גם י"ל דבהכנסת ברית עצמו שייכות יותר על אבי האב מעל אחר, כי מצינו במתני' סוף פ' ג' דנדרים (לא, ב) גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה עולמו, שנא' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי. ואמרינן שם (לב, א) גדולה תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי. משמע דאם לא בריתי קאי אתרוויהו על מילה ועל התורה. והנה על התורה הפשט פשוט בריתי יום ולילה דכתיב בו והגית יומם ולילה, אבל על המילה אינה נוהגת בלילה. ובתוס' יו"ט נדרים (שם) כ' דפסקיה לקרא, אם לא בריתי, אזי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, דהיינו את הכל לא שמתי. והוא דחוק.

ויותר נראה דבאמת מילה ותורה שייכים להדדי, וכמ"ש בעוללות אפרים (מאמר שצב) שמילה חצונית היא סיבה למילה פנימית מערלת לב, כשימול ערלת לבבו אז יהי' חדרי לבו פתוחים להבין ולהשכיל עיי"ש. א"כ מילה מבוא למילת הלב להבין ולהשכיל בתורה ומצות. א"כ יש לומר דאם לא בריתי היינו ג"כ מילה, דעיי"ז בא לשערי תורה להגות יומם ולילה.

ומומתק בזה יותר דברי הלבוש דלהכניסו היינו על הגרירה ממצוה זו ללמוד תורה, דזה נגרר מתוך המילה דיזכה למול ערלת לבבו להשכיל בתורה ומצות. וכיון דהחיוב גמור על אבי האב ללמדו תורה, ממילא שייכות הברית יותר עליו, שזהו הגורם לבא לשערי התורה.

גם כיון דבכ"מ (יבמות סב, ב) אמרינן בני בנים הרי הם כבנים, יש לו שייכות לזה יותר מאחר, וכמ"ש הבאר שבע בספרו צדה לדרך (פ' בא) באורך על פדיון הבן אם רשאי אבי האב לפדות נכדו, אחר שהאריך דהב"ד או אחר יכולים לפדותו, כ' כש"כ וק"ו שאם מת האב קודם הפדיה שיכול אבי אביו לפדותו, שהרי הוא עדיף טפי לפדותו מאחר דבני בנים כבנים. הרי דיש לאבי האב קדימה בפדיה מאחר, מטעם דבני בנים וכו', ה"נ י"ל לענין מילה.[ב]

א"כ מכל הלין נראה דעכ"פ אם אבי האב הוא המוהל כיון דשייך עליו גם כן שהוא שליח הב"ד, יש לבחור בו יותר לברך מן הסנדק. כן נראה לפי ענ"ד.

ידידו

עקיבא

סימן מג

[יישון י"ב חודש]

לכבוד ידידי הרב רבי מיכל נ"י אב"ד דק"ק ליפנא.

ע"ד שאלת רומ"פ בקונה כלי חרס מעכו"ם שהם ישנים יותר מי"ב חודש, ויש הפסד מרובה אם יצטרך למכרם לנכרי, וצידד מעלתו להקל ע"פ יסודו דשו"ת חכם צבי (סי' ע"ה) דאחר י"ב חודש כלה כל הבלוע ומדמה זה לישון קנקנים יב"ח ביי"נ.

ב. אולם בספר יחוסי תנאים ואמוראים (לרבי יהודה בר קלונימוס, מרכותיו של הרקח) פשיטא ליה לאידך גיסא. לפי שכתב בסדר זבולן בן דן (עמ' צ) בוה"ל: ונראה דשאר מצוות (מלבד מצות ת"ת) שהאב מצווה לבנו כגון (לפוטרו) [למולו] ולפדותו ולהשיאו אשה ולימוד אומנות, דמורה שמואל דאבי האב פטור, דדוקא הכא (בת"ת) דגלי רחמנא, אבל כל הני לא וכו'. ואע"ג דבני בנים הרי הם כבנים, לאו לכל מילי וכו'. וכל היכא דקיימא לן דבני בנים כבנים, היינו טעמא משום גזירת הכתוב וכו'. (חיבור זה נדפס לראשונה מכת"י בי"ם בשנת תש"ב). ועכ"פ לפי"ז אין לאבי הבן שייכות במצות מילת נכדו יותר מלאחר. ורלא כבעל ב"ש בספרו צידה לדרך. ועכ"פ לדינא אין נפ"מ דהיכא דאבי הבן הוא המוהל פשיטא שהוא יכרך ובפרט לפי מש"כ בהערה הקודמת שהחיוב הוא על כל אחד ואחד מישראל בשוה, ואין כאן אף שליחות מבי"ד. ולענין פה"ב ע"י אבי האב, ראה ט"ז יור"ד סי' שה סקי"א.

לענ"ד אין בזה היתר, דהחכ"צ בעצמו כ' שם דלא מצינו מי שמיקל בשאר אסורים לבשל לכתחילה בכלים שעברו עליהם יב"ח, וכ' לחלק דביי"נ דתוך יב"ח אפילו בדיעבד אסור, מוכחא מלתא טובא, מש"ה מותר לכתחילה אחר יב"ח. אבל בשאר אסורים דכל שאינו ב"י מותר בדיעבד, נקל לטעות אם נתיר אחר יב"ח לכתחילה דיתירו גם תוך יב"ח לכתחילה. והוליד מזה דלענין כלי חמץ לפי מה דאנן פסקינן דבחמץ נטל"פ אסור ותוך יב"ח אפילו דיעבד אסור, ממילא יצא מזה קולא דאחר י"ב חודש לכתחילה שרי כמו ביי"נ[א].

והגאון הנ"ל (סי' פ) הוסיף לבאר דלא תקשה להקדמה זו, דתפשוט דרב ס"ל נטל"פ מותר מדאמר (פסחים ל, א) קדירות בפסח ישברו ולא מתיר בישון יב"ח כמו ביי"נ, ע"כ משום דנטל"פ מותר ודיעבד שרי תוך יב"ח. ותירץ דאם נטל"פ אסור מדינא, א"כ תוך יב"ח אסור מדאורייתא בדיעבד, לא סמכינן על היתר זה ואסרינן אחר יב"ח אטו תוך יב"ח עכ"ד.

ועדיין דבריו צריכים ביאור, דלכאורה קשה בהיפוך להפוסקים דגם לדידן דנטל"פ מותר, מ"מ בחמץ אסור, א"כ יקשה דיפשוט דרב ס"ל נטל"פ אסור והוי תוך יב"ח איסור דאורייתא, דאל"כ אלא נטל"פ מותר ממילא תוך יב"ח מדאורייתא שרי ומדרבנן אסור דיעבד דבחמץ נטל"פ אסור, והו"ל להתיר בישון יב"ח כמו ביי"נ.

אמנם באמת נ"ל דלא קשיא מידי, דלהנך פוסקים דס"ל נטל"פ אסור, היינו דס"ל דנטל"פ משהו מיהו הוי, א"כ לרב דמב"מ במשהו, תוך יב"ח אסור במינו מדאורייתא, מש"ה אסור אחר יב"ח אטו תוך יב"ח דאתיא למעבד במינו, ונכון.

ולכאורה יפלא על פסקי מרן הב"י. דביו"ד (סי' קג) פסק כרשב"א דבנטל"פ בעי מ"מ רוב היתר, משום דנטל"פ ג"כ בעי ביטול, א"כ איך פסק בא"ח (סימן תמז) דנטל"פ בפסח מותר, הא בחמץ ל"ש ביטול. וצ"ל כיון דמהני רוב בנטל"פ, דטעם פגום לא חשוב טעם, והוי כמו יבש ביבש, וכיון דביבש ביבש הביא המחבר ב' דיעות אם בטל בחמץ, מש"ה סמך להקל בנטל"פ בצירוף סברת הפוסקים דנטל"פ א"צ ביטול וטעם הפוסקים דיבש ביבש בטל[ב].

עכ"פ הא דעת החכ"צ בעצמו דבשאר אסורים אסור אחר יב"ח. גם בכלי חמץ לא הכריע להקל, רק לענין אם כבר בישל בהם עיי"ש.

וגם בזה לבי נוקפי כי בתשובת הרשב"א (ח"א סי' תקעה) כתב דלא סגי ישון אלא בכלי יין, דביין דוקא כלה הלחלוחית. גם הר"ן בחולין (צז, א) כתב וז"ל, והכשירו של יין נסך משונה משאר איסורים דלא מצינו הכשר עירוי וניגוב ולא ישון יב"ח אלא ביין נסך לבד עכ"ל. ומי ירים ראש להקל בפרט במקום דליכא חולק במפורש.

והנה לכאורה יש צד להקל ע"פ מה שכתב המנחת יעקב (כלל פה סי' קסד) בהפ"מ יש להתיר בכ"ח להשתמש בו אחר מעל"ע דהוי כדיעבד כיון שהוא הפסד מרובה כמ"ש הר"ן פ' כ"ש (פסחים כו, ב) ושכן דעת מהרלב"ח (סי' קכא) עכ"ד.

אמנם נראה דג"ז אינו, דהנה מהרלב"ח שם הוציא דבריו דלכאורה דברי הר"ן

סימן מג

א. דברי הח"צ הובאו כאן בקצרה, ואינם מובנים די צרכם, לכן ראינו לנכון להעתיק כל לשונו של החכ"צ וז"ל שם: דגבי יין נסך דאפילו בדיעבד לא שרינן תוך י"ב חודש, ואין שם שום היתר אלא לאחר י"ב חודש, להכי שרינן אף לכתחילה, דמינכרא מילתא טובא בין תוך י"ב חודש לבין אחר י"ב חודש וקלא אית ליה וליכא למיגזר הא אטו הא. אבל בשאר איסורין דכל שאינה בת יומא שריא בדיעבד, ואם אחר י"ב חודש אתה מתירו לכתחילה, ואף בתוך י"ב חודש מותר הוא בדיעבד נקל הוא לטעות בהיתרן ואתו למימר דאף תוך י"ב חודש מותר הוא לכתחילה. כיון ששניהם היתירא ניגהו אלא שזה לכתחילה וזה בדיעבד, לא אתי לאיפלוגי בין ההיתירין וכין בת יומא לאינה בת יומא הטעות מצויה דלא מינכרא מילתא ולית ליה קלא וכו' ע"ש.

ב. בצמח דוד העיר: והנה לכאורה בזה נסתר דברי מרן הראשונים שכתב שם בתשובה דלרב קדרות תוך יב"ח אסורים מדאורייתא במינן, כיון דנותן טעם לפגם גם כן צריך ביטול, ולרב מין במינו לא בטל ע"ש. ולפ"ז כיון דנותן טעם לפגם חשיב כיבש ביבש, אם כן לרב נמי בטל, דהא התוס' ז"ל ביבמות פ"ב ע"א ד"ה ר"י כתבו דיבש ביבש מין במינו בטל אפילו לר"י [עיין מה שהאריכו שם בזה]. ואפשר לדחוק ולחלק דלענין מין במינו אף טעם פגום חשיב טעם. אך נראה דאין לחלק בזה, דסברת התוס' ז"ל הוא דכמו במין בשאינו מינו בפחות מס' לא בטל משום דמורגש טעם האיסור, ה"נ לר"י במין במינו היכא דנותן טעם זה בזה, לא בטל אפילו במשהו, דהא לעולם מרגישים טעם האיסור, כיון דהוי מין במינו וכמ"ש התוס' ז"ל, וסברא הוא, דדבר המתערב מתפשט טעם האיסור בכל ההיתר ולא בטל עכ"ל. ואם כן לר"י הוי מין במינו לעולם כפחות מס' במין בשאינו מינו כיון דמרגישים טעם האיסור וכיון דנטל"פ אע"ג דטעם האיסור מורגש ומ"מ בטל דלא חשיב טעם והוי כמו יבש ביבש, א"כ ה"ה למין במינו.

סותרים אהדדי, דבפסחים פרק כל שעה (שם) גבי תנור יוצן כתב, אף דזוז"ג לכתחילה אסור מ"מ כיון דתנור אין לו תקנה אלא בנתיצה הוי כדיעבד. ואלו בחולין (קיא ב) כתב הר"ן בהחיא פינכא דתברא ולא אשהיי מעל"ע דנטל"פ לכתחילה אסור. הרי דאף בכ"ח דאין לו תקנה אלא שבירה לא הוי כדיעבד, והוכיח מזה דיש חילוק בין תנור דהפסידו מרובה, ובין פינכא דהוי הפסד מועט. והכי דייק' לישנא דהר"ן פרק כ"ש (ל, א), גבי קדירות בפסח, שכתב אע"ג דלרב א"א שלא לשבור הקדירה, אפ"ה לא הוי כדיעבד, וראיה לדבר מדאמרינן גבי פינכא וכו'. אלא ודאי דפינכא וקדירה אע"ג דצריך לשוברן לאו כדיעבד דמי עכ"ל.

מדדייק אלא ודאי פנכא וקדירה, משמע דר"ל דהנך משום דאין הפסידן מרובה לאו כדיעבד דמי עיי"ש. [ועיין בחידושי אנשי שם תמה ג"כ על הר"ן מההיא דתנור יוצן]. והרי בודאי לא ניתן לשמוע דקדירות בפסח מיירי דוקא ביש לו רק מעט קדירות ולא הרבה, דפשטא דמלתא כל קדירות של כל ימות השנה יש בהם הפסד מרובה. אלא ודאי דמ"מ כל קדירה בפ"ע לא הוי הפ"מ ולא מהני הפ"מ ע"י צרופן, ורק בתנור דהכלי בעצמו הוי הפ"מ[ג].

[וכמו כן אני מסופק בכמה ענינים דמקילים בהפ"מ, כמו ב' בועי דסמיכי במים זכים, אם הטבח שחט ב' או ג' בהמות והיה בכולם ב' בועי דסמיכי במים זכים, ובענין דחדא בהמה לא הוי הפ"מ רק ב' וג' הוי הפס"מ, אם זהו מיקרי הפ"מ, כיון דכל אחד בעצמו לא הוי הפ"מ. ואפילו אם נידון דהתם מקרי הפ"מ, מ"מ יש לחלק דוקא התם דהוי ספיקא דדינא אם הוא כשר או טריפה, וסמכינן בהפ"מ אמכשירין, מש"ה השתא דאירע כן בב' וג', דאו כלהו כשרים או דכולן טריפות, סמכו בהפ"מ על המכשירים[ד]. אבל הכא לענין אינו בן יומו דאין זה מכח ספק, אלא כך הוא מדין חז"ל דאסרו כלי שאינו בן יומו לכתחילה והתירו בדיעבד, ובכלל הזה בדיעבד בכלי שאין לו תקנה אלא בשבירה והוא הפ"מ, י"ל דדנין על כל כלי בפ"ע, דמ"מ הך כלי עומד באיסורו דהוי לכתחילה].

א"כ בנ"ד דהוי הפ"מ רק מכח שיש לו הרבה כלים לא מקרי דיעבד דהוי ממש כמו קדירות בפסח.

אף דלהסוברים דנטל"פ משהו מיהא הוי, אין ראיה מקדירות בפסח, דהתם גזר רב דלמא אתא למיעבד במינו וליכא ראיה לאסור בכ"ח רק מפינכא, וי"ל דבכ"ח הרבה מקרי דיעבד.

מ"מ כיון דלהר"ן דס"ל נטל"פ לא בעי ביטול, וס"ל דבקדירות מטעם דלכתחילה אתינן עלה, מוכח דאף בהרבה קדירות לא מקרי דיעבד, ובזה לא מצינו חולק. לכן אין דעתי להקל בנ"ד.

ג. בשו"ת כתב סופר יור"ד סי' פ ד"ה ולדינא דוחה חלוקו של מהרלב"ח וז"ל: ולדינא גם בכלי שיש בו לברו הפסד מרובה שסמכו האחרונים על מהרלב"ח כשאני לעצמי חוכך אני להחמיר, כי דבריו צל"ע, מלבד לחלק בין אם יש הפ"מ בכלי עצמו או בצירוף שארי כלים, חילוק דק וחדש הוא ולא מסתבר, גם אם נקבל חילוק זה א"א להעמיס כן בכוונת הר"ן וכו'. וע"ש במה שהעלה יישוב אחר לסתירת הר"ן, ולא זכר שם דברי זקנו כאן שקיבל חילוקו של מהרלב"ח.

ד. בפת"ש יור"ד סי' לא סק"ב הביא ד"ר כאן וכתב שלפי"ז אם היו הג' בהמות של ג' בני אדם פשוט דאפי' באו כולם בבת אחת לפני המורה וצריך לפסוק על כולם דטריפה, לא הוי הפסד מרובה. והוסיף דאפשר דה"ה אפי' בהמה אחת והיא של שותפים ואלו היתה של אדם הפסד מרובה, רק השתא שהוא של שותפין אין להקל, כיון שלכל אחר לא הוי הפסד מרובה. וכן כתב בשו"ת ספר יהושע סי' ס בהיתר הששי. אולם המהרש"ם בפתיחה להל' טריפות הנקראת ראשית דעת סקל"ח הביא משו"ת האחרונים (מהרשד"ם ופמ"א) שבדבר שהוא מצוי ושכיח מאוד, מקילים בהפסד מרובה אף שלכל אחד בפנ"ע לא הוי הפסד מרובה. וראה בענין זה בשד"ח מערכת הה"א כלל צ. ובספר תוספות ירושלים (לרבי ישראל איסר אסרלין, וילנא תרל"א) יור"ד סי' לא סע' יא הקשה על רע"א מירושלמי ע"ז פ"ה ה"ט בספינה שהיה בה יותר מג' מאות חביות יין, דהתירו את כולם ע"י עילה דאין דבר של רבים נאסר. הרי דאף שלכל יחיד לא הוי הפ"מ, מ"מ כיון דהוי של רבים מצטרפין ע"ש. וראה בספר דרכי הוראה ח"ב סי' יט וכמה שהביא משביעית פ"א מ"ד. וביבין דעת יור"ד סי' לט סק"ב: ואצלי אין כאן שום ספק וכו' ע"ש.